

ROK 1848
DLE DENÍKU VLASTENECKÉHO UČITELE
FRANTIŠKA VÁCLAVA KARLÍKA
V ROKYCANECH.

11-D 67

ČESKÝ ČTENÁŘ

SPOLEK PRO VYDÁVÁNÍ A ŠÍŘENÍ
POUČNÉ A KRÁSNÉ ČETBY
ČESKÉ.

Ročník XXI.

Svazek 1.—2.

V PRAZE.

Nákladem „Českého Čtenáře“ v Praze,
Lützowova ulice číslo 3.

ROK 1848

DLE DENÍKU VLASTENECKÉHO UČITELE
FRANTIŠKA VÁCLAVA KARLIKA
V ROKYCANECH.

Vydal, úvodem a vysvětlivkami opatřil

JUDr. & PhDr. R. MARŠAN.

V PRAZE 1929.

3754-I

88/1678.

ÚVOD.

V Rokycanech, městečku to svého času asi o 3000 obyvatelů, působil od r. 1845 na hlavní škole jako učitel *František Václav Karlík*, tehdy 37letý. Byl celou bytostí svou oddán činnosti pedagogické, již sloužil i literárně; byl též výborným hudebníkem a skladatelem. Čas, pokud mu zbýval vedle činnosti učitelské a soukromých hodin, věnoval své rodině.

Karlík narodil se v malé osadě Hutích u Stráže v okrese Jindřichohradeckém.

Samostatnou životní dráhu započal tím, že ve věku 16 let odešel z domu svých rodičů a byl přijat za hudebníka při kúru proboštského chrámu v Jindřichově Hradci. Při tom připravoval se k úřadu učitelskému a vyučoval jako učitelský pomocník na hlavní škole jindřichohradecké. Trvalé místo na škole nejnižšího typu, t. zv. škole triviální, nastoupil, nýbrž r. 1833 přestěhoval se do Prahy a absolvoval varhanickou školu. Naučil se zde také německy. Takto profloukal se dosti bídě až do roku 1839, kdy podařilo se mu obdržeti nově zřízené místo druhého učitele na městské škole v Horažďovicích. Setrval tam až do r. 1842, kdy ve stejném postavení přeložen byl na hlavní školu v Plané a konečně počátkem r. 1845 dostal se do Rokycan, kdež právě dosavadní škola normální proměněna byla ve školu hlavní. Školní budova, v níž Karlík působil, byla vystavěna právě před tím r. 1844.

V Horažďovicích seznámil se intimně s rodinou tamního starosty, advokáta dra *Petra Corvína* (1777—1846). Ačkoliv byla to rodina patricijská, je-

jíž členové po několik generací byli držiteli úřadu purkmistrovského a byli majetní, podařilo se skromnému učiteli Karlíkovi získati si přízeň dcery *Kateřiny* (1820—1857) i jejich rodičů, takže r. 1843 došlo ke sňatku. V pozůstalosti Karlíkově nacházejí se ještě dopisy Kateřiny z doby jejich známosti od r. 1842, které jsou nad míru charakteristické. Kateřině dostalo se doma vyučování německého jako všem tehdejšími dětem vzdělanějších rodin českých. Česky uměla sice mluvit, avšak pravopisu musela se teprve naučiti. Příznačno pro tehdejší dobu probouzejícího se češství jest, že Kateřina Františka oslovuje: „Nejmilejší Vlastenečku! drahý Příteli!“ a podepisuje se „Vaše přítelkyně a vlastenka!“ Název ten byl tehdy mezi dorůstající mladou inteligencí všeobecný, avšak není pochyby, že impuls vyšel v tomto případě od Karlíka, který od mládí významoval se vřelým citem národním.

Nechybíme, vyslovíme-li domněnku, že cit ten roznítil v něm bratr jeho Jan, který byl o 4 leta starší a studoval gymnasium, kdež měl možnost seznámiti se s národním hnutím českým, nadějně se rozvíjejícím.

Poměrně velmi příznivým sňatkem tímto umožněno bylo Karlíkovi vésti domácnost nepoměrně lepší, než by byl mohl s pouhým učitelským platem 360 zlatých ročně, což bylo málo i u porovnání s dosti chatrnými platy učitelskými dob pozdějších. Skvěle ovšem nevedlo se Karlíkovi ani později nikdy, neboť plat jeho až do konce jeho kariery nedostoupil ani 500 zlatých, kromě volného bytu a otopu. Byl tudíž nucen vypomáhati si mimořádnými hodinami soukromými; obtíže peněžní rostly se vzrůstem rodiny, která r. 1848 čítala 3 děti, avšak později ještě značně vzrostla.

Manželství Karlíkovo bylo podle běžného označování velmi šťastné. K manželce své lnul s upřímnou láskou; v deníku nazývá ji skoro pravidelně „dušinkou“, jen někdy Katynkou. Děti, o kterých jest v pamětech těchto řeč, byly *Václav* (Venoušek) naroz. r. 1844, zemřel r. 1899 v Mantově jako vrch. inženýr, *Karel* naroz. r. 1846, zemřel již r. 1849 a *Hugo* naroz. r. 1847, zemřel r. 1912 v Rokycanech jako advokát, okresní starosta a vynikající místní hodnostář. Teprve r. 1850 narodil se *Jan*, t. j. proslulý náš cukrovarník, inženýr dr. *Hanuš Karlík*, který zemřel 10. ledna 1927 v Praze. Po něm následovaly ještě tři děti mladší,

Z rodiny Corvínovy v memoirech ozývá se jméno *Johany* (Hanynka), mladší sestry manželky Karlíkovy, která provdala se později za Jana *Pflanzera*, od r. 1876 majitele „Černého pivovaru“ na Karlově náměstí v Praze. Johana byla nejmladší; o něco starší byla Marie (narozená r. 1823), v době sepsání pamětí těchto manželka MUDra Karla *Votýpky* ve Strakoncích. O všech těchto děje se zmínka zejména v srpnu. Jakýmsi bouřlivákem, jehož dobrodružná povaha rodinu častěji znepokojovala, byl *Daniel Corvín*, nar. r. 1829, který však přes to úspěšně doštudoval a stal se vrchním báňským inženýrem na Kladně, kdež zaujímal velmi význačné postavení, ale zemřel již r. 1878.

Karlík s rodinou zajížděl v létě na prázdniny ke tehýni do Horažďovic. Tehýni svou jmenuje vždy v zápisech „máteří“. O švakrovou jeho Johanu zaujímal se tehdy živě právník III. roku *Zlatník*, s nímž byl Karlík velmi spřátelen a o němž se častokrát zmiňuje.

Z vlastní rodiny zmiňuje se Karlík nejvíce o nejstarším bratru svém *Janu*, členu řádu praemon-

strátského, jenž přijal klášterní jméno *Hugo*. Týž narodil se r. 1807, vstoupil do kláštera v Teplé, kdež r. 1839 stal se podpřevorem. V úřadě tom setrval až do r. 1849, kdy počal působiti jako profesor jazyka českého na gymnasiu v Plzni. V místě tom setrval až do r. 1860, načež byl farářem na venkově. Jelikož byl vždy uvědomělým českým národovcem, zkusil od německého svého okolí mnoho ústrků. Přes to r. 1873 povolán byl zpět do kláštera tepelského a zvolen byl převorem. Nepřízeň Němců způsobila r. 1884 jeho sesazení. P. Hugo Karlík byl i spisovatelem v oboru církevním, jazykozpytném a historickém (od něho m. j. pochází cenná monografie o založení kláštera tepelského). Jak seznáváme z deníku, byl ze všech sourozenců našemu Karlíkovi nejbližší. Týž účastnil se také jeho literárních prací. Hugo byl uznanou hlavou rodu a podle možnosti podporoval příbuzné i cizí, na př. Tyla na konci jeho života. Přítelem jeho byl zvláště prof. *Smetana* (viz pozn. 8). Hugo Karlík zemřel r. 1894.

Učitel Karlík byl vskutku vzorným manželem a otcem rodiny. O vyvinutém rodinném smyslu nejen jeho, ale i celé rodiny Karlíků, svědčí četná místa deníku a rys ten podržela si též později, což jeví se nad míru výmluvně v bohatém rodinném archivu, který založil dr. Hanuš Karlík v Poděbradech a který nyní má v držení nejstarší syn jeho, ředitel cukrovaru inž. *Václav Karlík*.

Z kruhu přátel, o nichž v deníku nejvíce jest řeč, dlužno se zmíniti především o rodině Lódlových. Jan *Lódl* (1813—1892) byl v době naší učitelem na hlavní škole v Rokycanech, kdež stal se posléze řídicím školy chlapecké. Týž byl velmi dobrý pedagog a literárně činným; od něho vyšlo několik učebnic v měřictví a kreslení. Psal také do učitelských časopisů.

Duben 1848

1^{ho} w sobotu. Dnes světek našeho malířského Flügönka pak bratra w
Teplé, malířského Flügöna. První světi ponejprvo se žitobylí světem
světek svůj, a druhý, po kterémž prvním jméno své odložel, teč co
kněz, ^{z školní} ponejprvo světek svůj, z domu pryč, sedí v Praze slavní.
Kjž oběma rukama Páni požehná a nam s nimi všechno, což Dobrého
a opovídatelného jest; kjž odejme také od nás, čím bychom od Něho

P. +
Bratr Hrygose
v Praze

Páni z počtu rozvokování pak pravopis (slova diktando na předná,
sena) jiz pravidla. Od polodne z náboženství gme přikázání, co w
něm se zapovídá, pak četní. Školní plac se dnes vybíral. Strank
müllerova, žákyně druhé třídy, které lepru od nového roku do třídy
tela wstoupila, opět se dnes poděkovala, že wstoupiti muot, po
něvadž přij se u nás, ^{také} český přednášeli má (mimo němčinu), a z ten
příčiny že jiny jinou školu vyhledauiti si muot, kde by se jazyku
německému naučila. Pukajal jsem ji na Pana Direktora.

2^{ho} w neděli. Páni po školní moji swatě celk jsem brachu časopisy, chtěl
jsem jidi na to na welkau moji swatou, ale dědi Pana Komissares
Adamce, který w privátních hodinách nám, joriolj, a potřeba toho
žadala, byh jim školní spisy jejich do pořádku uvedl, nemohl jsem
tedy nikam jidi. Od polodne asi me 4 hodiny na procházku jsmesti,
rodina naše sedá, a Páni Loblowa, jejížto Pan manžel dnes na
cestách byl. Krásná byla dnes náš mizu posvětnoost, seple jako w
polovic leta. Utíra šůwa naše, Marie Kobišalowa, ad ndr z
služby odešla, slauji nyní u kážonika Šachta. Kjž nynějšim
Pánim jejim se podaři, žau ji k poznání swému přivesti, z tohož
oily naše nebyly. Tož by wšestněm lidem k jřání bylo! — Pan
Pába dnes nawořidil přibýdek náš, donucowao mne, byh do spolku
jejich škendřského wstoupil, který dnes po nejprw w pivowáře dr.
žau byli má. Neolibil jsem wšak na dnešek, orad jakobyh to jiz
předwídal; neboť nic z toho nebylo. Kjž by jote raději spolek ne
jaky ustanowili, w němžby se mrawy lidské a náboženství po
stowalo, pak lácka k Bohu a k lidem! —

Kuřka

Škendřský
spolek

3^{ho} w ponděli. N dnešek sen podivný. W naučk náš chtěl, byh mu zub
se kywawý wytrhl, ja ale chěje mu okajati na zubu swém, jak
by on swý sám wytrhauiti měl, oswiěl jsem ucha, a zub můj,
křičák lewyj dolejš, wypadl mi, soliko dotknusim se ho jazykem.
Dnes adpolodne nowau šůwa, děwce šubladřského mistra zdejšho
jmenem Antonii Taolerowau do služby jsmo jřijali; mladě jest ještě
děwce; kjž autlého jest orde pro všechno Dobré! Misto wierejšho
čidání byla dnes prwni opolečnosť k ule tomu w pivowáře pro štvo.
majdána. — Páni opakowání náboženství pak mluwiri 4. třídu ne
práwidelnyh časow. Od polodne křásopaní latinoké a pravopis, slova
přiči se s vii. Dnes jakysi žarmetek wlaudil se w duši mau, a newim
příčinu toho. Wžjst nemůžeme se wždycky weseliti i sám Pán Tejio

Pluřka

Čísárna

pisů a skládal příležitostné proslovy a pod. Sepsal též „Heslo Čechů“, na jehož slova Fr. Karlík složil známý mužský sbor. (O Lódlovi viz „Brdský kraj“, roč. III., 1911, str. 166). Manželka jeho byla dříve provdaná Šebánková. Z jejího prvního manželství pocházeli dva synové, *Ferdinand*, r. 1848 theolog ve IV. roce, a *Jindřich*, tehdy filosof v I. roce. Oba byli snaživí a nadaní studenti. Zejména první z nich stal se náhodou známým jako člen I. deputace pražské do Vídně, o čemž níže obšírně jest řeč, zejména ve zprávě o cestě té, kterou zaslal své matce. Zajímavé jest, že dopis psán jest německy, jelikož paní Lódlová nebyla dosti sběhlá ve spisovné češtině.

Frant. V. Karlík byl nejen svědomitý pedagog, ale i výborný hudebník. Hudbu se zvláštní zálibou pěstoval od dětství. Byla jeho prvním a původním povoláním a i když později věnoval se stavu učitel-skému, bývala mu vítaným zotavením po těžké práci. Zabýval se jí nejen pro svou osobu, ale snažil se všemožně, aby povznesl a rozšířil její pěstování. V Rokycanech pečoval o zvelebení chrámového zpěvu, stal se ředitelem zpěváckého spolku a dirigoval hudební produkce. Také jako skladatel pokoušel se šťastně v oboru hudby církevní a zejména zanechal četné sbory. Vydal též zpěvník.

„Karlík byl povaha neobyčejná, skromňoučký, tichý, zbožný, starostmi zakřiknutý a přece všestranně činný a ochotný. Škola byla jeho životem, s ní takořka srostl . . . Výsledky jeho práce byly skvělé . . . K žákům byl laskavě přísným, nikdy ukrutným. Trestati tělesně nedovedl a domluva z jeho úst více bolela jeho samého, než vinníka.“

Tak charakterisuje jej jeho životopisec A. P. Šlechta ve zmíněné níže práci. Memoiry psal pro sebe a jsou tudíž odrazem jeho nejvnitřnějšího pře-

svědčení, což číší z každé stránky deníku. Zajímavé jest, kterak při tom přímo úzkostlivě se snaží, aby nikomu neublížil nesprávným posuzováním. Jak svědomitě si počínal při sepisování paměti, toho důkazem jest, že činí si přímo výčitky, jestliže se někdy při psaní několik dní opozdil.

Další osudy Karlíkovy po roce 1848 byly klidné, jako celý jeho život. Zůstal trvale v Rokycanech, kdež r. 1852 postoupil na *prvního učitele*, R. 1872 byl dán do pense s výslužným 495 zlatých ročně. Do pense nebylo mu započteno prvních 7 roků, kdy bezplatně vyučoval na hlavní škole v Jindřichově Hradci. Stalo se to proto, že roku 1861 dostal důtku, poněvadž se odvážil podepsati adresu důvěry dru Juliu *Grégrovi*, který vystoupil proti germanisátoru zemskému školnímu inspektoru Mareschovi. Karlík i jako pensista působil stejně horlivě a obětavě jako dosud. Zemřel v Rokycanech 7. března 1889, všeobecně jsa vážen a uctíván.

*

Deník Karlíkův, který zde uveřejňujeme, jest jen jedním z dlouhé řady. Začal zapisovati své zkušenosti a události svého života již r. 1827 a pokračoval v tom až do nedávna před svou smrtí. Deník zde vydaný tvoří statný svazek pečlivě svázaný a hustě, úhledně psaný drobným pečlivým písmem; psán jest již latinkou a pravopisem již skoro úplně moderním, takže nebylo třeba mnoho na něm měniti. Veškeré ročníky se nezachovaly a dlužno děkovati šťastné náhodě, že zůstal nám deník z nejpohnutějšího roku Karlíkova života a že deník ten jest psán tak důkladně. I to jest dokladem, kterak mohutně na pisatele působil nevšední ony doby.

Deník uveřejněn jest ve formě poněkud zkrácené. Nebylo ovšem vynecháno nic podstatného, co zaslouží si jen poněkud zájmu širších kruhů. V záznamech však nacházejí se tu a tam dlouhá náboženská rozjímání, v nichž pisatel nacházel leckdy útěchu a snažil se povznést nad trudy vezdejšího života. Partie takové byly vypuštěny neb aspoň zkráceny. Také z části vynechány byly každodenně se opakující zápisy, co bylo toho kterého dne vykládáno ve škole. Ovšem, že ani zde nevypuštěno nic, co by bylo zajímavé neb charakteristické, takže čtenář učiní si názorný obraz také o tehdejších způsobu vyučování a zejména o chudičké osnově učební i na hlavních školách. Vynechány resp. zkráceny byly také záznamy povahy ryze rodinné neb osobní, pokud nemají širšího významu.

Doporučovalo by se ovšem, aby bohaté zápisky rázu pedagogického a to nejen z roku 1848, nalezly povoláního zpracovatele praktického pedagoga.

Paměti prostoupeny jsou častými a bohužel oprávněnými stížnostmi na nevděčnost stavu učitelského, tehdy ještě hůře honorovaného než později. K tomu přistupuje i stěžování povolání tohoto tím, že dívky české vyučovány byly jazykem cizím, němčinou, a nedostatek vhodných učebnic. Nebude na škodu otisknouti zde na ukázkou zápis, který objevuje se k 27. říjnu 1847: (Ponecháváme jej v pravopisu nezměněném.)

„O jak přenáramně těžký jest stav učitele! Kam se koliv ve škole ohlédnu, všudy zpatřuji země hojnost, až srdce radostí zaplěsá; ale jest to země nezdělaná, skalnatá, tvrdá, neokopaná, k oseťi neschopná, trním, bodlácím a všelikou neřestí porostlá a jen sem a tam po řídku nachází se země měkká, na kteréž zelená bylinka s strachem hla-

winku swou wystrkuje. A tuto zemi skalnatou musí vzdělávati učitel a na ní má štěpovati stromy, které by hojného a užitečného přinášeli ovoce. — O smutný! to zajisté pohled na vzdělávání zemi takowéto! Rolník, jestliže přepraviti chce zemi skalnatou w pole dobré, přenáramně těžkou mívá práci, ale wí naproti tomu, že práci tuto přetěžkou jen jednou má konati a tak těžce že ji vícekrát opakowati nemusí a má naději, že dále jen při malém wynasnažení požitků hojnost se dočká. Však jináče to vyhlíží s zemí, jíž vzdělávati musí učitel! On každým rokem stejně těžkou mívá práci, každým rokem nowá, trnowá země k přípravě se mu podává a když trní wytrhal, když kamení wydobył, když w potu tak řka krwawém z swého těla a z duše swé nowou, dobrou zemi nawozil a když znamená zelenati se bylinky vyrůstající z země této, když i konečně radowati se počíná z požitků swých; — ach! tuť opět vše odeběře se mu a těžká jeho práce počíná z nowu . . . A jací pak medle nástrojové podají se mu do ruky k podniknutí této práce? — Ba velmi nedokonalé! — Krejčí má jehlu k ušití kabátu; truhlář má hoblíky ostré k wyřezání a ohlazení wšelikých škwrn na dřewě a k sestawení rozličného nábytku; kovář má kladiwo a oheň, jimíž železo w podobu žádanou připravuje, a wšichni wůbec, kteří pouze toliko z podstat mrtwých díla swá zhotowují, obdržují tisíceré neylepší a nejprospěšnější nástroje k dosažení cíle swého a jen toliko učitel, který wychowáwati má twory Boží, twory věčné trwající k blaženosti wezdejší a věčné, který obohacowáwati má rozum jejich, který wštipiti jim má, jakož se toho žádá, wědy tak řka diwné; jen on řádného nemá nástroje, jen jemu *žádné potřebné knihy* do ruky se nepodá, dle které by tuto mu ulo-

ženou přetěžkou práci si usnadniti a žádané diwy činiti mohl!

O, ubohé wy dítky české, kteréž se máte, neumějíce česky, řeči německé učiti! ale mnohem více ubozí učitelowé škol takowých! — Wždyť máte kněh dosti, — vždyť máte k tomu česky a německý slabikář, — vždyť máte k tomu předepsanou mluwničku, — (nechci říci od koho a mnoho-li si za ní zaplatiti snad nechal), a není ta k potřebě? — není lo muž nad míru, wýtečný a učený, od něhož wydána byla? — Já odpowídám: Muž ten zajisté welmi jest učený a wší chwály a cti hoden, ale jaktěžiw nebył učitelem w školách národních, w školách obecných, w školách, kde se má na newyšš dwanáctileté dítě již auplně německé řeči naučiti a ji umět nejen psáti, ale i swá myšlení jiným písemně náležitě a dokonale zdělití. — A proč pak se lepší knihy a dokonalejší w školách obecných newede? — Proto, poněwadž knihy, které by dokonalejší býti mohly, byli by toliko od pauze sprostých a na newyšš snad od učitelů hlavních škol sepsány a těm by škoda bylo, honorář za ně udělití, lépe, aby to obdržel onen, který wůbec jest wyhlášený profesor a jehožto jméno od mnohých národů jest ctěno, třebas se z knihy té i žádné dítě něčeho nenaučilo. Právě tak, jak těžké a nemožné by bylo zlatníku kovářskou práci konati, jestli se byl dříwe již kovářem neučil a čas po čase práci tu newykonáwal; rovněž tak i jest nemožné profesorů škol wysokých mluwnici německou, aby spolu i praktická byla, pro dítky české nízkých škol sepsati, jestliže dříwe skrze dlouhý čas učitelem škol takowých nebył, a začasté se w tom nepowičil. — A k čemu by potřebowal učitel knih, vždyť se tomu musil učiti a zkoušky dělati, aby dokázal, že jest

schopen zastávat úřadu svého? — Ano, učili se tomu a sice celého čtvrt anebo půl roku a na nevyšší 10 měsíců, a celá jeho předešlá příprava nebyla jiná kolikrát, než že se sotva trochu německy naučil breptati a česky — skoro docela nic, a nyní se hned v ruce jeho položí a jemu se svěří weškerá blaženost vychowávání a vyučování celých okršlků, krajín a národů a mladík, který se chce k. p. vyučiti šewcem a který toliko střewic a botu z vydělané jen kůže se má šít naučiti, a který do učení ty samé vědy sebou přinéstí musí, jako kandidát učitelství, ten se musí tři i čtyry ano i více let učiti a když jest vyučen, kolikrát mu mistr ani kousek smradlawé kůže neswěří boje se, aby w nic uweдена nebyla, když by mu střewic zkazil. — Wšak nic se tomu nediwme; neboť šediwé přísłowí prawí: „Jaký plat, takowá práce“, — a naopak, „jaká práce, takowý plat“. Znam jednoho owčáka, který ani čísti, ani psáti, ani počítati neumí, který newí, kdy se čárka s puntíkem klade, aniž wí, zdali jest jméno „učitel“ aneb „owčák“ čiasoslowo aneb pohlawní slowo a má-li počet owec pánu swému udati, tedy nikdy jinak to spočísti neumí než tím způsobem, když wšecky desítky a jednotky až do padesáti zwlášť powí, k. p. kdyby měl w stáde swém 18 jehnat, tedy řekne, že jich má deset a osm, anebo kdyby jich měl třeba 36, tedy oznámí, že jich má deset a deset a deset a šest, kdyby jich ale bylo k. p. 48, tuť řekne, že jest jich padesát bez dvou atd. W tomto člowěku jest owšem malý duch, ale pro swé owčičky, které se ani počítati ani německé řeči neučejí, dosti umí a poněwadž jest ostatně člowěk zpráwný a stádo swé dobře pase, tedy má také dobrou službu, která přez 200 zl. w. č. wynáší, a jest u přičinění swém dobře žiw, netře nouzi, aniž má

zapotřebí, aby se někdo nad ním smilowal a jemu týhodně jeden aneb dwa obědy hrdě poskytl a za to aby mu celé stádo pásil; — ale mnohý jest učitel, který owce swé musí učiti Boha znát, číst, psát, počítat, český a německý prawopis, českou a německou mluwnici a řeč, řídící spisy atd., atd. a dostává za to platu, poněwadž jen pomocníkem učitelowým jest, wšeho wšudy 70 zl. na stříbře, z toho si musí platit ztrawu, šat, obuw, prádlo, knihy a wše jiné, co potřejuje, při tom musí býti, nechce-li hlad a nouzi trít, ponížený, pokorný, trpěliwý, nesmí každého beránka prautkem šlehnouti, sám ale musí se nechat od mnohé staré beranice třeba holí jazykowou bítí, a owčák ten, až se k službě neschopným stane, dostane wýžiwu příslušnou od pána swého, učitel tento ale, až starostí zemden a bídou zmučen bude, dostane na wýžiwu mošnu a hůl. — Abych wšak k prwnímu přišel a poněwadž, zdali kandidáti učitelství pro hlawní školy nawedení obdržují, jak mají české dítky němčině vyučovati a zdali jim knih k vyučování zapotřeby aneb ne, to zodpowím, když řeknu, že učitelowé na pražské normální hlawní škole wesměs buď do cela česky neumějí, anebo se česky mluwiti štýdí, neboť jsem po celé dvě léta, co jsem tam sám kandidátem byl, ani jediného českého slowa z úst jejich neslyšel a pročež také žádný z nich mi powěditi nemohl, jak se mají na hlawních školách w místech pouze českých žáci německému jazyku naučiti. A abych nyní, jakožto učitel na takowé hlawní škole pomocné knihy si hleděl zaopatřiti, to nemohu; poněwadž za wětší díl knih, které jsem již byl skupowal, ještě dlužen jsem zůstal a nechcili nyní více dluhů nadělati, musím kupování knih nechati a mimo to neznám ani jediného druhu toho, kterouž bych s dokonalým prospě-

chem potřebovati mohl a směl, za tu bych ještě rád dlužen zůstal. Z toho tedy vyplývá, že nejen pomocníci, ale i učitelové národních škol wedle své těžké práce s velikou bídou se potýkali a jiné výživy vyhledávati musejí, aby nouzi aspoň na krok od sebe zahnali, oni musí čas, který by měli k vzdělání svému — pakli ještě trochu citu k vědám w duši své chowají — podomácním vyučováním na pozvání k obědu a neb za několik haléřů zmařití, prodati a s bolestí velikou, ztrátu jeho oželowati, a tudy práwě w ona místa přicházejí, na kterých se nachází ten, jenž sám sobě již dosti jest umělý a jemuž pátrání po vědách již docela zawání a tudy, poněwadž sám mnoho newí a přiučiti se nemůže a neb kolikráte již také nechce, an myslí, jaký plat, takowá práce a jaká práce, takový plat, i žáky své mnoho napásti nemůže a následowně možné není, aby se weškeré okoličnosti škol zlepšiti mohly! Wšak k čemu pak toto všechno zde píší? — není to toliko pouhé času maření? — nemohl jsem raději žádost nowou napsati, abych na loňský drahý rok — a letošní není jiný — nějaký přídawek obdržel? Wšak což by mi to platné bylo; byl jsem odmrštěn roku lonského, tedy bych letos opět marně prosil, poněwadž zwyklý nejsem pochlebenstwím a lezením přátel si nadělati. A zdali pak jsem si pomohl spisem tímto k něčemu dobrému? — Jsem spokojenější?“

*

Deník Karlíkův jest vskutku historickou památkou velice vzácnou. Jednak proto, že současných memoir o pohnutém roce 1848 jest poměrně málo, ale mimo to zvláště proto, že Karlík registroval svědomitě události a dojmy takřka každého dne a po-

dává nám tím způsobem přesný obraz duševního života malého českého města a tamější prostředí v polovině XIX. století a zejména v pohnutém roce 1848, čemuž stejně cenného nemáme dosud nic v naší memoirové literatuře. Paměti Karlíkovy psány jsou bez tendence se svědomitostí neobyčejnou a současně s dobou, kterou líčí, takže působí dojmem bezprostřednosti. Tím zachovány byly mnohé detaily a nálady, které by byly jinak propadly nutně zapomenutí.

Význam paměti Karlíkových jest nejenom povšechně historický, ale důležitý zejména pro *kulturní dějiny* jeho doby po každé stránce. Líčí současný život rokycanský s jeho drobnými starostmi i radostmi, společenskými styky a drobnými revalitami. Vše to se zajímavým pozadím revolučním. Pro Rokycany a okolí jest to pak nadto kus místní kroniky, psané věrně a poctivě. Autor své postřehy a okolí líčí často tak názorně a upřímně, že s ním takřka cítíme a dovedeme si živě představití osoby a poměry, které líčí.

Mimo místa vlastního svého působení dotýká se však autor též míst jiných, kam zajížděl neb kudy cestoval. Tak zejména Plzně, Horažďovic, Strakonice, Plané, Teplé a Mariánských Lázní. Zaznamenává pečlivě významné zjevy současného života národního, společenského i hospodářského, na příkl. ceny, způsob cestování atd. Pro poměry školské jsou paměti Karlíkovy pramenem přímo neocenitelným, jak ostatně již výše podotčeno.

Cenu jejich sezná ostatně čtenář nejlépe sám.

*

Deník r. 1848 počíná 1. lednem a pokračuje nepřetržitě až do 3. září, kdy pojednou z neznámého důvodu záznamy končí. Teprve ke 30. listopadu a 31. prosinci 1848 objevují se ještě dva stručné zápisy. Nedostatek zápisů od září však celkem neznamená přílišnou ztrátu, jelikož hnutí r. 1848 odehrávalo se u nás v Čechách v podstatě od března do června; potlačení revoluce červnové a svoláním říšského sněmu do Vídně přeneslo se těžiště politického zájmu do sídelního města tehdejší monarchie.

Paměti zapůjčeny byly vydavateli laskavostí panu Václavu Karlíka, ředitele cukrovaru v Poděbradech, prostřednictvím p. A. P. Šlechty, historického badatele a vydavatele rodopisné sbírky: „Z pravěku do novověku“. Díl III. v Praze 1928, obsahuje speciální studii o rodu Karlíků a jest tam mimo jiné obsažen též zevrubný životopis autora tohoto deníku Fr. V. Karlíka (str. 63—82 svazku druhého), v němž čtenář, jenž by se zajímal o další podrobnosti života jeho, nalezne vše důkladně vypsáno a na jehož podkladě předchozí nástin životopisný jest zpracován.

Pokud se týče *literatury zabývající* se pohnutým rokem 1848, která dnes již je dosti četná, budtež zde uvedeny pouze tyto spisy: *Jan N. Černý*: Boj za právo, Sborník aktů politických, část I., v Praze 1893; *J. Toužimský*: Na úsvitě nové doby. V Praze 1890; *Zd. Tobolka*: Počátky konstitučního života v Čechách r. 1848. V Praze 1898; *R. Maršan*: Čechové a Němci 1848 a boj o Frankfurt. V Praze 1898. Ku povšechné orientaci především: *A. Denis*: Čechy po Bílé hoře, díl II. Probuzení; k federalismu V Praze 1905. Velmi bohatý a zajímavý materiál,

čerpáný z archivů vídeňských, především zprávy policejní a ministerská akta podává *Karel Kazbunda* v Českém časopisu historickém, roč. 1928, pod názvem: České hnutí r. 1848. (Podle nových archivních pramenů povahy úřední.) Str. 25 a násl. Vyšlo rozšířeno r. 1929 samostatně jako kniha pod týmž titulem v Praze péčí Historického Klubu. Srv. i *Tobolkovu* stať „Dějiny české politiky nové doby“, str. 1—181 ve sborníku *Česká politika*. Díl III. V Praze 1909.

Ve spisech zde citovaných nalezne čtenář citovánu i jinakou speciální literaturu k událostem r. 1848 se vztahující. Některé významnější monografie uvedeny jsou dodatkem v poznámkách.

*

Na počátku r. 1848 bylo v celé takřka Evropě politicky úplné ticho; jen v nejjihnějších končinách Itálie to vřelo asi od poloviny ledna a rozčilení to sdělovalo se záhy i rakouským držávám na severu země této. Na Sicilii proti tíživému absolutismu bourbonské dynastie počalo se veřejné mínění bouřiti pod moderním heslem „*Konstituace*“. Rozumí se samo sebou, že spatřovány v tom spíše místní zjevy, nežli neklamně předzvěsti velké revoluce, jež záhy otrásti měla Francií a celou střední Evropou. Proto deník Karlíkův první zprávu politického rázu pouze stručně registruje, až k 5. únoru a pak skoro měsíc ani nejmenší zmínku o nějakých nepokojích neb politických událostech, až 2. března. Jinak deník, pokud autor jeho nezabývá se záležitostmi svého povolání neb rodiny a známých, líčí pouze obvyklé zimní zábavy masopustní, tvořící jediný předmět veřejného zájmu v klidném ovzduší maloměstském.

Zajímavou epizodu tvoří však zájezd Rokycanských na *Národní besedu v Plzni* 7. února a pak pořádání *České besedy v Rokycanech* samých dne 25. února; při přípravách k ní hrálo učitelstvo velkou úlohu a zejména Karlík sám, jak deník jeho názorně líčí.

Zápis ze dne 2. března jest *první předzvěstí bouřlivých dnů březnových*, které záhy počaly zmítati celou střední Evropou. Avšak ani tehdy ještě nemohl nikdo tušiti, co se připravuje, a tím méně venkovský čtenář úředního listu pražského, z něhož jediného veřejnost za tehdejšího absolutismu Metternichova směla čerpati vědomosti o tom, co se děje ve světě. Věc ta jest nepochybně hlavní příčinou, proč autor deníku, ostatně značně konservativně založený, zprávy o nepokojích pojímá tak skepticky a s obavami. Skepse ta neopouští ho dlouho. Ostatně po 2. březnu následuje ještě delší pauza, až teprve počínajíc 12. březnem zápisy zabývající se současným politickým hnutím, stávají se pravidelnými. Zápis z 12. března jest ohlasem památné *schůze v lázni Sv. Václavské v Praze* dne 11. března 1848, která byla politickým probuzením národa českého po dobách bělohorských a při tom prvním politickým hnutím v tehdejších zemích rakouských vůbec; teprve 13. března následuje revoluce vídeňská. Od té doby pak po celý březen záznamy politické neustávají. Neboť jako celý venkov, tak i Rokycany podléhají neodolatelnému vlivu dnů březnových blízce Prahy. Vzrušení se očividně stupňuje a brzy počíná pracovat i fanstasie.

Byly to dni, kdy pod nárazem revoluce ve Vídni padá všemohoucí dosud kancléř Metternich, hlavní představitel absolutismu, a v Rakousku, dosud spoutaném policií a censurou, vyhláší se *konstituce*.

Konstituce! Toť ideál všech občanů politicky myslících, od jehož uskutečnění každý slíboval si zlaté časy. Vzniká nezměrný jásot, vše tone v nadšení a všude pořádají se „*konstituční slavnosti*“. Tak i v Rokycanech dne 18. března, jak nám Karlík obšírně vypisuje. Popis tento jest stejně jako popis České besedy a příprav k ní zajímavým, jelikož jest typický pro tehdejší poměry v městech českých.

Vířivé dni konstituční vnesly do klidného prostředí rokycanského rozruch dávno nebývalý, avšak událostí stává se účast tamějšího rodáka Ferdinanda Šebánka, theologa ve IV. roce, při *první deputaci pražské vypravené ke dvoru vídeňskému*, aby tam flumočila požadavky české, jak stilisovány byly podle usnesení schůze v lázni Sv. Václavské výborem zvláště k tomu zvoleným. Theolog Šebánek byl pak náhodou velmi dobrý známý Karlíkův, neboť byl nevlastním synem jeho kolegy a přítele, učitele Lódlá. Oba byli vřelými národovci a idealisty, jako Karlík sám. A šťastnou náhodou zachoval se v deníku našem pečlivý opis Šebánkova dopisu, který též hned po návratu z Vídně poslal z Prahy své matce. Je to nový, bezprostřední dokument k seznání osudů první deputace pražské r. 1848, který se nám tímto způsobem zachoval.

Požadavky vyslovené 11. března formulovány byly výborem k tomu zvláště zvoleným; obsahovaly především žádost za zavedení plné rovnoprávnosti jazyka českého s německým, vedle toho ve skromné formě požadavek po státoprávním spojení Čech, Moravy a Slezska, rozšíření samosprávy, demokratizační sněmu a zaručení svobod občanských (svobody osobní, vyznání, tisku), veřejné ústní řízení u soudů a j.

Petice výborem vypracovaná byla veřejně k nahlednutí a k podpisu vyložena a zaslána i do jiných měst, jichž řada vyslovila s ní souhlas. Plzeň dokonce vyslala zvláštní deputaci, jež připojila se k deputaci občanů pražských, kteří byli zvoleni, aby petici odevzdali ve Vídni císaři. Delegátů měšťanstva bylo dvacet, z nichž dva jeli napřed. Mezi členy zvláště významnými byli *Petr Fastr*, hostinský u „Zlaté husy“, který velkou popularitu svou získal nejen tím, že u něho scházeli se již dříve uvědomělí vlastenci, nýbrž i energickým vystoupením, jímž umožnil konání schůze v lázni Svatováclavské 11. března; dále významní právníci a proslulí politikové dr. *Pinkas* a dr. *Al. Prav. Trojan*. K deputaci této se připojila deputace *vysokých škol* pražských, jež měla odevzdati svou zvláštní petici, dožadující se hlavně svobody vyučování i tisku a zavedení rovnoprávnosti jazyka českého ve školách. Vedli ji dr. *K. J. Fischer*, děkan fakulty právnické, a profesor *Redtenbacher*. Byli to zástupcové 4 fakult university a jeden technik. Významnou osobou mezi nimi byl zejména Čechoněmec *Uffo Horn*, básník a spisovatel, jenž v bojích nacionálních později se rozpoutavších neohroženě vytrval při programu rovnoprávnosti národní. (Viz pozn. č. 31.) Za theology zvolen byl výše zmíněný *Ferdinand Šebánek*. Studenti vůbec v celém hnutí hráli od počátku velmi významnou roli.

Odjezd deputace 19. března byl vpravdě triumfální. Odjela nedávno (r. 1842) zřízenou železnicí z jediného tehdy nádraží v Hyberské ulici. I po cestě byla v českých krajích nadšeně vítána, neboť vše tonulo v jásotu. Bylť již 13. března revolucí ve Vídni smeten zaostalý, dusivý absolutismus Metternichův, zrušena censura a slíbena *konstituce*, tajný

a přímo nedostižný to ideál všech uvědomělých občanů v té době. Konstituce byla čarovné heslo, od něhož si tehdy sliboval každý splnění svých nejkrásnějších nadějí. A cesta deputace spadala v dobu, kdy splnění jeho zdálo se dosaženo.

Ve Vídni zastihla deputace již novou vládu zemí neuherských, zřízenou ve formě moderního ministerstva. V čele jejím byl český šlechtic hrabě *Frant. Kolovrat* (1778—1861), ministrem vnitra jmenován svobodný pán *Frant. Pillersdorf*, pozdější nástupce Kolovratův. S těmito oběma bylo deputaci hlavně jednati; slyšení u císaře mělo ráz čistě formální.

O dalším poučuje nás list Šebánkův úplně názorně.

Dopis tento přenáší nás rázem do rušného prostředí slavných dnů březnových r. 1848, tudíž doby, které se pohnutostí vyrovnaly teprve doby převratové r. 1918. Pisatel úplně podléhá náladě doby, kterou živě a všele procítil a takřka bezprostředně v dopise zachytil způsobem stejně poutavým jako důkladným, takže podává leckteré dosud neznámé zajímavé detaily.

Karlík zatím pod vlivem nadšení, jež zachvátilo celé jeho okolí, překonal své původní obavy, radostně zaznamenává 22. března odjezd deputace z Prahy a oslavy, které obyvatelstvo pražské podle zpráv novinářských při odjezdu jí uspořádalo. Dne 25. března zmiňuje se o přípravách ke zřízení národní gardy a čtenářského spolku v Rokycanech. Spolku tomuto Karlík zprvu valně nedůvěřoval, avšak záhy stal se pilným a častým jeho navštěvovatelem, jelikož tam dostávalo se členům nejrychlejších informací o událostech, které hýbaly současnou Evropou.

Pravým nadšením však naplňují ho teprve viditelné pokroky v oboru jemu nejbližším, t. j. ve školství. Bylo to až koncem března, když dověděl se o nařízení konsistoriálním, podle něhož má býti zavedena ve školách rovnost řeči české s německou a svoboda učení a vyučování na universitě pražské.

Bylo to právě 31. března, kdy došla zpráva, že místopředseda hrabě Stadion vyhověl petici studentstva pražského. „Listina tato je druhá základní tak jako byla od 7. dubna 1848 první. Nové žití nastalo v učení svobodou.“ Tak zapisuje si Karlík v deníku svém ke dni 31. března. Nadšená nálada tato, která byla odrazem všeobecné nálady březnových dnů roku 1848, nepotrvala ovšem ani u Karlíka příliš dlouho a záhy zase hlásí se bývalá skepse jeho, prýšící z přesvědčení o nedokonalosti všeho lidského.

Události v Praze zatím pokračovaly překotně. Nepříznivé vyřízení první petice způsobilo, jak jest známo, veliké zklamání a rozčilení u veřejnosti. Výbor Svatováclavský usnáší se na *petici nové*, která má býti panovníkovi opětně předložena deputací. Petice ta výborem podle referátu Braunerova usnesena byla 29. března. Radikální živlové, kteří nabývali stále více vlivu na široké vrstvy lidu, pokládali za nutno dodatí nové petici většího důrazu a ji urychlit tím, že svolány na 31. března dvě veřejné schůze — v Lázni Svatováclavské a na Žofíně. Schůze žofínská zvolila čtyřčlennou deputaci, jež měla u výboru naléhati, aby nová deputace vypravěna byla do Vídně ihned. Účastníci její i schůze druhé, celkem několik tisíc lidí, táhla k sv. Havlu, kde zasedal výbor. Výbor sám zvolil svou deputaci, jež měla požádati guberniálního presidenta Stadionu, aby podepsal petici na důkaz, že jest výrazem

všeobecného přání obyvatelstva pražského. Deputace vedená Fastrem v průvodu velkého davu lidu vynutila si přístup k místopředsedovi, který žádané potvrzení připojil.

Zástupové dole čekající přijaly zprávu s jásotem. Na kus papíru napsáno uhlem „Podepsal“ a nápis nešen na bodáku v čele průvodu. Druhá deputace v čele s Fastrem a Trojanem odjela ještě téhož večera.

DENÍK KARLÍKŮV.

LEDEN—BŘEZEN ROKU 1848.

LEDEN.

11. v outerý.

Večer asi v 7 hodin do *Střelnice* do bálu jsme šli, kdež až do 1/23. hodiny jsme pobyli. Vyražení bylo plané . . . Díky Bohu, že první bál odbyt jest. Kýž raději jest celý masopust již odbyt.

19. ve středu.

Večer okolo 7 hodin do kasina jsme šli, Katy, Hany a já, kdež do 1/212. hodiny jsme pobyli. Besedy ty drží se u *Orla*. Vše bylo nad míru veselé.

Na letošní rok čtvrtý sáh dříví jsme obdrželi.¹⁾

20. ve čtvrtek.

Po mši sv. hodinu ve škole jsem dal. Na to celý den pilně jsem tabeli časoslov pracoval, tak že jsem ji dnes (jen na malý zbyteček) dohotovil. Listy z *Horažďovic* jsme dnes obdrželi od *Mátere*.

22. v sobotu.

Večer jsem z *Jakše* (známý pedagog. spisovatel. P. vyd.) *Katynce* a *Hanynce* předčítal pojednání „Beste durch vielfältige Erfahrung bestätigte Methode, Kinder ungehorsam und eigensinnig zu machen“.

23. v neděli.

Po školní mši sv. četl jsem pojednání v *Jakšově* ročníku 15. dále. Odpoledne pohřeb byl nejstarší dcery svobodné zdejšího kupce *P. Gallusa*. Večer jsem šel s *Katynkou* a *Hany* k *Orlu*, kdež *Pečovští*

hudci²⁾ dali se slyšeti v oktetu. Kromě Katy a Hany žádná ženská zde hostem nebyla, což již skoro napřed se předvídati mohlo, ale chtěl jsem tak sám tomu, bychom tam pospolu šli, mohou se ostatní Paničky dle nás řídit i a z nás si příklad vzít, aby nejen mužští sami, nýbrž i Paní jejich něco použití mohly, což vyrazení nevinné, radost takřka svatou působí. Páni Páteři také zde byli. Ve ¼11 domů jsme přišli.

24. v pondělí.

Po večeři k Lódlovům jsme šli . . . Teprve ve ¼11 domů jsme přišli, kdež dívky naše již v spánku odpočívaly. — Krucifix, pak Marii Magdalénu a Marii Kleofášovu (ze železa lité figurky) obdržel jsem dnes od žáka mého Josefa Černého darem, jehožto otec mistr slévačský v Klabavě jest. Za to na hodiny privátní přijal jsem jej. Dárek tento nad míru mne těšil.

25. v úterý.

Dnes z náboženství přednášeno bylo pokračování 8. článku víry. Z počtů odčítání dnes jsem začal. Odpoledne z krasopsaní velké latinské písmeny jsem přednášel a sice: A, M, N, Z, S, L, D, P, B, R. Latinské písmeno jde velmi bídne, a vůbec mohu říci, že jsem z ohledu prospěchu žáků velice nespokojen.

26. ve středu.

Ráno opakování z náboženství. Na to z mluvnice jsem časování činného významu pravidelných časoslov tak-tak dohotovil. Odpoledne z počtů odčítání, pak z pravopisu slova písící se s ä jsem dokončil. Večer asi v ½8. hodině do Besedy jsme šli, Katy Hany a já, odkudž až po 1. hodině jsme domů přišli.

27. ve čtvrtek.

Ráno o ¼6. hodině jsme vstali, Hanyňka opět na cestu domů k máteři své se strojila. Na místo v 6 hodin vyjela teprve v ¼8., poněvadž Pan Treybal, kterýž Hany až do Chválenic dovézt dal, dříve nepřišel. S Bohem buď Hanyňko rozmilá! — Kromě na hodinu do školy z domu jsem se nehnul. Po hodině jsem katalog svůj ruční psal, hezky brzy, teprv, když voda mi do úst teče. Odpoledne po hodině Wilhelmově jsem katalog dodělal a na to již po 8. hodině, jsa po větru ospalý, spát jsem šel.

30. v neděli.

Ráno po školní mši sv. jsem psal pro Tichého list zvací do bálu, který u Sedláků se držeti bude, to jest dělal jsem mu na něm jen nějakou malou ozdůbku.

Odpoledne okolo ½3. hodiny na zkoušku hudební (oktet) jsem šel, na to trochu na procházku s Katynkou, při tom jsem na mých omrzlých nohou ukrutnou pocítil zimu, takže během jsem domů spíchal . . .

31. v pondělí.

Ráno jsem ve škole 9. článek víry z náboženství opakoval; z mluvnice časování pravidelných časoslov, v činném významu jsem na polo dokončil; — na polo, poněvadž z 80 žáků snad ani 4. díl není, co by tomu rozuměl. Přehroznáť jest to práce se žáky, kteří svou mateřskou řeč neumějí, jinému jazyku se učití musí. Mezi tím, když mluvnice byla, byl jsem v nebezpečení života, neboť tabule, která na stojanu vystavena byla, pod kterou však druhá tabule plátěná ležela, strhla se se stupně dolů, a snad jen vlasem kolem hlavy mé letěla. Rána stala se nesmírná, důkaz toho, že tabule ta dřevěná na

dvé se rozrazila, což když by na hlavu mou bylo padlo, jistě mrtvého by mne to na zemi skolilo. Ani nemohu pochopiti, kterak pád tento se státi mohl; neboť tabule stále na místě svém pevně stála, k níž se žádný ani nepřiblížil. Leknutí mé jakož i všech žáků bylo přenáravné. Anjel strážce stál jistě při mně, který nedopustil, aby rána hlavy mé se dotekla. Z toho jsem se učil znáti, jak člověk není ani okamžikem jist života svého, a že neví ani dne ani hodiny, kdy Pán jej k sobě povolá. Ó jakž máme tedy převeliké příčiny, každou chvíli k smrti býti přiříceni . . .

Odpoledne jsme do školy se dostat nemohli. Žáci, kteří přes poledne ve škole zůstávají, pokazili zámeček, zamknutí zůstavše, a ani zvenku ani uvnitř se odemknouti nemohlo. Musil jsem pro zámečnicka, jemuž jsem od otevření 6 kr zaplatil. Z této příčiny se škola o celé $\frac{1}{4}$ hodiny opozdila. Z krasopsaní bylo latinské a z pravopisu psaly se slova, které se dle třetího pravidla písmenem *ö* píší.

ÚNOR.

3. *ve čtvrtek.* K večeru asi po 5. hodině zkouška byla na oktét, pak na polku Lódlou, kteréžto věci se dnes v Besedě provozovati mají. Také se skutečně provozovaly, ale v takovém hluku, že jsem se odřekl, vícekrát při takové pro hudbu zcela necitelné společnosti kdy co oučinkovati . . . však Lódlou jsem to odřící nechtěl. Inu stalo se to ponejprv a na-
posled. Domů jsme přišli ve $\frac{1}{4}$ 1.

5. *v sobotu.* Noviny pražské³⁾ smutně podávají zprávy o *nepokojích ve Vlaštech.*⁴⁾ Kých nás Bůh uvaruje milostivě ode vši války shůdné a ode všech smutných časů. Večer jsem předčítal z Jakše mnohé přepěkné články. O kých by všichni hleděli moudrá tato naučení uposlechnouti.

6. *v neděli.* Odpoledne, když jsem něco listů ku krasopsaní polinoval, přišlo vzkázání od P. Pátera Kaspra, bych do školy na zkoušku přišel české sbory zpívati, které se v zítřejší *Besedě v Plzni,*⁵⁾ kamž jeti máme, zpívati mají. Šel jsem tedy. Přál bych si ale, aby z cesty naší nic nebylo.

7. *v pondělí.* Dnes máme již vlastně pátek, t. j. jedenáctého, a já teprve zapisuji sedmého, a z jaké příčiny jsem se tak opozdil? — To se stalo za příčinou Besedy české, která se dnes v Plzni držela a do níž jsme i někteří od nás vyzváni byli. Pan Páter Kasper vyběhl nás a jelí jsme následující, totiž: Pan Páter, Pan Kučera, Pan

Lódl, Pan Rot, P. Zink, P. Špergl, P. Perschel, P. Brejcha a P. Karlík, to jsem já. Přípravy byly zde velmi skvostné a ozdobné, lidu mnoho a místo, kde se Beseda držela, t. j. v hostinci *Hamburku*, bylo na nejdůležitější a pohodlné, tak také i ozdobně okrášlené. Až do 11 hodin se tančilo, na to pak někteří Plzeňští nechali se slyšeti ve zpěvu; byl totiž to zpěvací čtverohlas dvojí, pak jedna dívka (dcera pana radního Veselého) zpívala při fortepianu, též dvakrát a jiná Plzeňská dívka deklamovala jednu z deklamovánek od *Rubeše*.⁶⁾ Všem těmto s velkým hlukem se plácalo ač vše to, co jsem byl slyšel, pouhé jen byly malichernosti, přednášeny s velikou studeností a neotesaností. Nám však nebylo dovoleno sbory naše zpívatí (z kteréžto příčiny jsme tam pouze jeli), až Plzeňští svou umělost okázali. A to ještě by se snad bylo nedosáhlo, kdyby náš Pan měšťanosta a spolu radní v Plzni, o to se byl nepokusil. Když prý jsme již v cirkulu stáli a k zpěvu o devíti hlasech se u velikém shromáždění chystali, dostala prý Paní měšťanostová strachy, že to špatně vypadne a chtěla odejít. Však v tom spustili jsme *Jelenův*⁷⁾ chór, devět hlasů, v kvartetu složený (ovšem to slabé obsazení, ale proti zpěvům prvním velmi bohaté) ... a po dokončeném zpěvu nastalo tak veliké čestné volání, takový ples a hláhol, že jsme hned na to zpívatí musili, a tak se po třikráte opětovalo, však pokaždé jinší sbor se zpíval. Čest tato, která se nám ze všech stran stala, naplnila nás velikou radostí a po několika hodinách musili jsme zpěvy naše na žádost veškerého shromáždění opakovat. Tu opět nové povstalo volání: „Sláva Rokycanským pěvcům, ať žijí, ať žijí! Sláva, chvála jim!“ — Bezpochyby, že mezi pěvci Plzeňskými žárlivost povstala, jako jsem z řeči spolužáka

mého Pana Matesa, ředitele hudby kostelní v Plzni snadno znamenati mohl. Na to se všude, ve všech koutech u nás rozprávělo a my jsme teprv okolo pěti hodin s pochvalou naší do Rokycan zpět se vraceli. Tak uplynul den dnešní, v chvále marné, ač mnohému za chloubu velikou a zásluhu sloužiti bude

Učitel *František Karlík* v roce 1867.

(Foto Jos. Böttlinger v Plzni.)

8. *v outerý*. Ráno jsme v 7 hodin teprv z Plzně přijeli — mnoho jsem měl k vypravování o Plzni a o našem vyražení, však nepřišlo k tomu. Ve škole tak jsem byl ke všemu neschopný, že jsem s velikou bídou večera se dočkal. Po škole odpoledne jsem asi 1/2 hodiny zdřímnul, a opět do bálu jsem se ubíral

do hostince u Černého orla s dušinkou mou. Zde hudeci Pečovští v oktetu hráli, a toť byla pohnůtka, že tam jsme šli. Vyražení bylo neobyčejně příjemné, veselé a radostné; však již po 12. hodině domů jsme se ubírali; neboť jsem nebyl s to druhou noc bdění obětovati.

9. *ve středu* . . . U večer okolo 8. hodin opět do kasina jsme šli, v kterémž opět Pečovští hudebníci hráli. Dnes bylo méně valné vyražení, ani řádné přirovnání k všerejšímu. Mnoho jsem tančil a co pošlo z mého třídenního flamendrování? — Že jsem píchání na prsou dostal, které jsem křenovými obálkami musil zaháněti. Domů jsme přišli po 12. hodině. Což bude říkati Bůh můj rozpustilosti mé!

12. *v sobotu* . . . Po škole drželi jsme schůzku strany *Besedy*, již zde dávati chceme.

13. *v neděli*. Ráno po školní mši svaté opět schůzka ohledně *Besedy* a již jsme také hned, obdrževše dovolení k tomu od Pana měšťanosty zváti počali. Začátek učinili jsme na děkanství. Odtud u ouředníků v radním domě. Z nich se ale žádný podepsati nechtěl, kromě P. měšťanosty. Obzvlášť P. Roessler se velmi hanebně vyjádřil, načež jsme mu ovšem odpověď dlužni nezůstali; on takřka jako za nějakou zlolajičnost *Besedu* považuje, on se vyjádřil, že by takové rebelanty, kteří takové společnosti svádějí, zavřítí nechal. Ó, ubohý, jsi k politování, že tak malého jsi stupně moci došel, že nemůžeš každého Čecha hned dát oběsiti. — Nyní jsme se rozešli, Pan Kučera s P. Rotem zvali na jedné a já s P. Zinkem na druhé straně náměstí. Odpoledne místo mne Pan Lódl zváti chodil. Ve 3 hodiny zkoušku jsme měli na sbory, sešlo se nás zpěváků asi 25. V 5 hodin

jsouce pozváni k radnímu P. Fináčkovi do kasina, šli jsme tam. Moji oba kolegové s Paními svými. Až do 10 hodin jsme pobýli.

16. *ve středu* . . . Po škole zváti jsem šel do *Besedy* s Panem Rotem . . . Listy do Horažďovic a Strakonice (tam provdána byla sestra manželky Karlíkovy za dra Votýpku. Pozn. vyd.) jsme poslali pozvání na *Besedu*. Do kasina jsme dnes nešli, mám práce plné ruce.

17. *ve čtvrtek*. Ráno od 8 hodin jsem latinské listy ku zkouškám psal až do poledne. Mezi tím přinešena mi byla práce dořezávat do tuhého papíru slovo: „Swornost“, jenž k *Besedě* náleží. Slovo to velmi veliké vypadne, neboť na jedinou písmenu W jsem celý arch potřeboval, ostatní však písmeny, jenž užší jsou, mohly se dvě z jednoho archu vyřezati. Kreslení písem těch, jak je mítí chci, dá práci nemilou, a z té příčiny, že jsem se děláním těch písem zanášel, napsaly mi děti velmi špatné předpisy, takže z většího dílu ještě jednou budou muset psáti. Velmi krásně vypadne sice slovo „Swornost“, bude-li ale také svornost panovati, jest veliká otázka. Vyřezal jsem teprve S, W, O, S, na čemž i odpoledne jsem ztrávil. Pan Rot také pomáhal. Odpoledne do 1/2 4. hodiny psal jsem ještě předpisy, k 5. hodině u nás se scházela společnost kávová, jež Katynka má některým zdejšími paničkám dlužna byla. Já však s P. Lódlm v 6 hodin do próby hudební jsem šel na sbory, které se zpívati budou v *Besedě*.

18. *v pátek* . . . Na hudbu taneční zkouška dnes byla do naší *Besedy*, při čemž také polka Pana Kučery se dělala, ku kteréž jsem já úvod dělal a jenž

velmi jest pěkný. Odpoledne od 1. hodiny až do 5. mluvnici jsem zkoušel a větším dílem samé dvojky jsem dal. Jest to přehrozná nedbalost od těch žáků, že tak bídne se učí a pilnost žádnou vynakládati nechtějí. Pánu Bohu poručeno! Co jsem mohl, vykonal jsem!

19. v sobotu. Ráno jsem obě hodiny z počtů zkoušel žáky, tak také i na hodině privátní. Mezi hodinou privátní byli jsme všichni výborové Besedy voláni k Panu měšťanostovi, abychom mu udali, co do transparentu a do lístků vstupních za báseň přijde, pak jaká deklamovánka se má deklamovati. Mimo toho žádal od nás vstupní lístky, které prý plzeňské Paní Jenerálové, pak Paní Krajské (krajský hejtmán byl šéfem politické správy zeměpanské. Rokycany náležely ke kraji plzeňskému. Krajským v Plzni byl tehdy hrabě Roßkirch-Panthen. Srovn. zápis ke dni 6. července. Pozn. vydav.) a pak Paní Měšťanostové dáti chce pozvání. Poněvadž ale ještě tištěny z Prahy nepřišly, tedy jsem musel tři sám zatím napsati, s čímž až do 1/2 3. hodiny jsem zaměstknán byl. Pan direktor zatím ve třídě mé z náboženství žáky zkoušel. Po škole transparent jsem pracoval a na to asi v 7 hodin do střelnice jsem šel, kdež Beseda se držeti bude a kamž jsem přijíti musil, poněvadž všichni na mne doráželi.

20. v neděli . . . Naše Beseda na den 23. t. m. ustanovena a zkoušky naše školní na 28. a 29. t. m. a 1. března ustanoveny jsou. Po školní mši sv. začal jsem dnes transparent pracovati, což do 12 hodin trvalo, na to hned po obědě jsem dále pracoval. Mezi tím byla zkouška na sbory od Jelena k Besedě naší. Při těchto zpívalo dnes 32 pěvců.

21. v pondělí. Dnes jakožto o výročním trhu, kdežto škola nebyla, celý den o transparentu jsem pracoval. Pan učitel Rott a Pšerhof (knihař) vyřezávali pilně, já pak jsem kreslil. Až do 1/2 1. hodiny v noci od práce jsme ustali, k večeru pak žízeň nemírná donutila nás tři džbány piva, zajisté po 3 mázích vypítí, kteréž od hostinského Lemingra, u něhož Beseda bude, na společné útraty jsme psátí nechali. Pivo bylo převýborné, kteréž však nám ostatní výborové Besedy vypítí pomohli. Nyní jsem doma právě jen hostem . . .

22. v outerý. Ráno, když první hodiny náboženství pan direktor zkoušel, použil jsem opět čas ten ku transparentu, kterýž ve škole, v hudební světnici se dělá. Pan Rott vyřezává neunaveně, místo něj kostelník Šolar, bývalý zdejší pomocník školu drží . . . Večer až do 9 hodin o transparentu jsme pracovali, tak sice, že již s ním většího dílu dnes hotovi jsme, t. j. s vyřezáváním.

23. ve středu. Ráno školu jsme ještě měli. Hned na to opět do transparentu jsme se dali. Tu jsem ještě prázdná místa ciráty na něm vyplňoval, a tak právě, jak se dříve všechněm návrh můj a způsob, dle kterého jsem transparent kreslil a vyřezávati nechal, zprotivoval, an každý to za něco podivného, nemožného a snad marného považoval, tak to bylo i nyní s ciráty. Tuť vypadl celý kus papíru na místě tam, kdež cirát býti měl, a zůstala holá díra na loket dlouhá a 1/2 lokte široká. Chtěli společníci mojí proti tomu reptati, když ale již důvěry s písmeny vyřezanými u nich jsem si získal, mohli a nechali mne pracovati, očekávajíce s myslí rozhorlenou, jak asi konec vypadne. Vypadly však nejen písmeny, ale

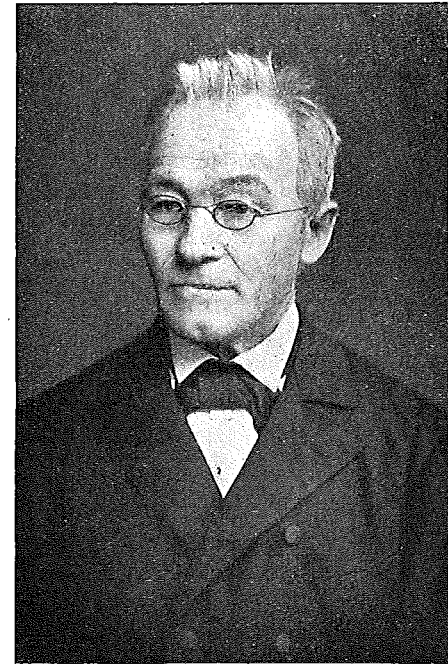
i ciráty nad míru pěkně a každý vyznal, takový že transparent žádný ještě v Rokycanech nedělal aniž viděl. Však k čemu toto sem píši? Není to pouhá marnost? . . . K obědu jsem od práce ani jít nemohl, a poněvadž odpoledne škola nebyla, tedy jsem až do 4 hodin při práci zůstal, až vše dokončeno bylo. Transparent, kterýž v středu 4 řádky na hosty ve verších obsahoval, pokaždé však straně od hůry až dolů pořádek besední rozdělen byl, nesl v sobě nahoře lva českého, dole však znak města Rokycan. Vše velmi ouhledně a pěkně bylo vypracováno. Tak také i sál byl nad míru pěkně ozdoben. Nad jevištěm, kdež se jindy divadla drží, nacházelo se nejvýš z velikých písmen složené slovo: „*Swornost*“, kteréž jsem z tuhého papíru asi loket zvýší vyřezal, a jež Pan Rott mechem polepil a slečna zdejšího návladního kvítím ozdobila. Na jevišti nacházelo se 6 sloupů bílou látkou potažených a kvítím potočených, jichžto podstavce zlatem (ač kočičím) štaffrovány byly. Uprostřed jeviště květiny krásily sál, což jako pěkné zahradě se podobalo.

Teď se hosté množili, my však, jenž výborové jsme byli, okolo 1/2 7. hodině s chotěmi našimi v sále jsme přicházející hosty vítali, jichž okolo 300 býti mohlo. Pan Profesor *Smetana*⁸⁾ z Plzně s jinými plzeňskými hostmi též nás navštívil, jakož i mnoho jiných vůkolních duchovních i světských osob. —

A nyní, poněvadž vidím, že bych se marně namáhal vše popisovati, co a jak zde konáno bylo a jak se vše vynacházelo, učiním raději závěrek s tím přísadkem, že děkuji Pánu Bohu, že již práce a namáhání naše konec vzalo . . .

28. v pondělí. Po mši svaté okolo 9 hodin začalo se zkoumání v první třídě na hlavní škole. Pan Lódl

dobře se držel. Na to v 1/2 11té začalo zkoumání třídy mé, t. j. třídy druhé. Vlastní posuzování, t. j. posuzování sebe samého obyčejně nebývá pravé, neboť

Učitel *František Karlík* v roce 1884.

(Foto Benda, Praha, Mariánská ul. 25.)

každý, jenž sebe samého posuzuje a své dílo vlastní, nevidí tolik, co jinší znalec viděti může; však pro to vše předce vědomí mé mi praví, že dobře vypadla zkouška má, neboť jsem radost vnitřní pocítoval,

když otázky jsem dával, tak také, když odpovědi jsem obdržel a doufám silně, že i přítomní posluchači spokojeně domů se odebrali. Díky Tobě, svrchovaná dobrota Boží, za vše milosti mně prokázané! Kromě počtů z hlavy vše ostatní předměty byly předevzaty. V $\frac{1}{4}$ na 1 bylo po zkoušce mé. U večer, když po zkoušce pana Kučery v třídě 3. bylo, šel jsem na vyzvání od Pana Pát. Kaspra do pivovaru.

29. *v outerý.* Ráno jsem byl na zkouškách v dívčí škole, t. j. u Pana Breychy a P. Rotta. Odpoledne jsem trochu mluvnici (časoslova nepravidelná) pracoval, pročež jsem na zkoušce P. Páhy nebyl. Večer jsem trochu život svatých četl, však brzy spáti jsem šel. Dnes ráno odejel Pan Kučera do Prahy k synu svému, jakož i za příčinou, aby tam místo na hlavní škole v Tejně po nebožtíkovi Tarantovi uprázdněné v třetí třídě obdržel.

BŘEZEN.

1. *ve středu.* Okolo 7. hod. večer do kasina jsme šli a v $1\frac{1}{4}$ v noci domů jsme se odebrali.

2. *ve čtvrtek.* *Noviny Pražské smutné obsahují zprávy; nepokoje v zemích se množí a Bůh ráčí nejlépe věděti, co v brzkém času smutnějšího slyšeti budeme. Král francouzský se poděkoval.⁹⁾*

6. *v pondělí.* Dnes pondělí masopustní. Díky Bohu, že už konec běře tento čas, v němž jen pouhé bezbožnosti se obyčejně tropí. A zda-liž i já nejsem ten, kterýž do společnosti této přináleží — tak jest to, kdo se světu oddá, světu musí sloužiti, a od světa též odměnu vezme.

Večer asi v 7 hodin do kasina jsme šli posledního, kdež mnoho maškar bylo. V $\frac{1}{2}$ 1. hodině jsme opět přišli. Zima nová nastává; mrzne, sníh padá a topit se musí, jako při Novém roce.

8. *ve středu.* Od bratra z Teplé knihy jsem obdržel „Realencyklopedii“, pak několik obrázků (rytin) k tomu patřících, list teprve ale očekáváme. Večer jsem četl trochu z obdržených od bratra knih, mezi nimi jsou též dvě z „Dědictví Svatojanského“ a sice „Veleslavín“ a „Hlas duchovního pastýře“, z nichžto první jsem čísti začal.

9. *ve čtvrtek.* Dnes opět nám školy začaly a sice druhý pátletní běh... Večer jsem četl Veleslavína.

10. v pátek. Ráno předčítal Pan Direktor žákům známky z náboženství a navštěvování chrámu Páně, pak také z mravů a pilnosti. Na to přednášel čtvrté přikázání Boží. Z mluvnice úlohu jsem dal, české sady trpného významu v přítomném a polominulém času do německého překládati, což hned ve škole se pracovalo. Odpoledne z krasopisu bylo latinské, pak z počtů některá pravidla jsem diktoval. Kázeň se mi dobře začíná držeti, díky Bohu! Ustanovil jsem, kdo tři špatná znamení z mravů obdrží, že tělesně od školníka potrestán bude; to však vyžádal jsem, aby Pan Direktor žákům sám přednesl a zdá se, to míti oučinky dobré. Kýž to navždy prospěje! —

12. v neděli . . . K večeru opět k Lódlovům jsme šli, kdež až k 10. hod. jsme se zdrželi. *Noviny oustní z Prahy smutné věci vypravují; neboť se i tamnější obyvatelé proti mocnáři bouřiti počínají.* Bože, opatruj nás od všeho zlého! Smutné jsou to vyhlídky do budoucnosti! . . .

14. v úterý . . . U večer *Noviny Pražské* jsem četl. *Snad po celé Evropě všichni téměř národové žádají vlády své o zlepšení stavu* atd. Jsou to neslýchané věci, které se nyní po celé zemi dějí! Kýž dobré jsou následky podnikání takového, k přání by to bylo.

15. ve středu . . . Dnes velmi pěkný byl den. — Z Prahy došla nás zpráva, že předně kníže *Metternich*¹⁰⁾ ve Vídni zemřel. Smutné to zprávy! Za druhé, že prý má býti vlasti naší vše od Císaře Pána povoleno, oč jej Pražané byli žádali. Kýž je to dobré, co vyžádáno bylo!

Hugo Karlík, převor kláštera tepelského (bratr učitele Karlíka).

(Foto Ig. Jos. Schächtl, Tábor, Mariánská brána 333.)

16. *ve čtvrtek.* Dnes jsem celý den (od rána od 8 hodin až do večera do 6 hodin) s samými privátními hodinami ztrávil, takže jsem pranic pro sebe a pro školu dělati nemohl. Zisk však z hodin těchto snadno sečtu. Večer teprv začal jsem o pravopisu pro školu pracovati. — Dnes opět smutné nás došly noviny, totiž, že císař náš *Ferdinand*¹¹⁾ z Vídně měl do Prešburku před povstalým spiknutím vídenčanů ujetí, že i kníže Metternich (tedy nemohl umřít) do Anglicka ujel, že arcivévoda *Štěpán*, Palatin uherský,¹²⁾ od Uhrů má býti svržen, že Princ *Albert*¹³⁾ při povstalém spiknutí ve Vídni za příčinou, že od vojska do vzbouřených stříleti nechal, s koně dolů strhnut a políčkován byl, že *měšťanosta Pražský*¹⁴⁾ se z úřadu svého poděkoval, že král Saský z svého sídelního města do Prahy ujel a tam se zdržuje, že kollegia studujících v Praze jsou zavřeny atd. atd. Ó, Bože spravedlivý, čehož se my ubozí hříšníci ve světě tomto dočkáme? (Císař Ferdinand tehdy zůstal ve Vídni a ujel až v květnu. Rovněž král saský neuprechl, zprávy o arcivévodu Štěpánovi a Albrechtovi byly rovněž výplodem fantasmie, zpráva o odstoupení purkmistra Müllera předčasnou. Pozn. vyd.)

17. *v pátek.* Ráno z náboženství ještě čtvrté přikázání přednášeno bylo, načež z mluvnice předešlá dnes odváděná úloha byla opravována: Odpoledne z krasopsaní latinské písmo. Druhou hodinu počty, úlohy se přehlížely. Mezi tím přišel ke mně do třídy Pan kancelista Höfner, vyřizuje mi, že máme po škole k Panu radnímu Fináčkoví přijít z příčiny slavnosti zýtřejší, o kteréž jsem dosaváde povědomosti neměl. Myslel jsem sám u sebe, co asi za slavnost se držeti bude. Mezi tím však povědino bylo,

že dle telegrafických zpráv z Vídně *konstituce* jest pro všechny země rakouské povolena a z příčiny vítězství tohoto, jež Pražané a vůbec vlast česká u Císaře čili krále Ferdinanda skrze zřízení nové všelikých práv vlasti naší se týkajících vymohli, bude na zýtřek konstituce tato veškerému obyvatelstvu veřejně v domě radním projevena, pak také všemu lidu venku zde shromážděnému z domu radního prohlášena, za kteroužto milost nám od krále našeho prokázanou *Te Deum laudamus* v chrámu Páně držáno bude, jakož i za milost, že takřka z ukrutné poddanosti vlast naše vyvázla; a mnohých bíd a přetěžkých břemen jest zproštěna. Konstitucí jest ovšem povolena, pakli ale i nepokoje téměř po celé Evropě vzniklé udušeny jsou, jest otázka, kterouž král náš nebeský nám ještě nezodpovídal, a kterouž čas nás teprv učiti bude.

K Panu radnímu přišedše, slyšeli jsme, co nyní jsem již napsal a spolu nám v známost uvedl, že žáci naší k slavnosti této se sejítí mají, jakož i střelci města zdejšího, tak také, že kokardy¹⁵⁾ barvy vlasti naší každý z nás nositi máme. Mimo to, že zýtřejší den město veškeré u večer osvíceno býti má. Jásání obyvatelů země české jest náramné, bude-li však konec také tak veselý, u Boha jest. Ať se děje, jak Bůh chce!

18. *v sobotu.* Dnes ráno před desátou hodinou množství lidu se na náměstí shromáždilo, aby slavnosti přítomni byli. Všichni skoro, malí, velcí, s kokardami připnutými se okázali, já ale jen v kapse schovanou jsem nosil. Po mši svaté teprve noviny ke mně k čtení přišly, z nichžto následující články tuto jsem opsal. 1. „Telegrafická zpráva. Konstituce pro všechny země jest prohlášena. — Vídeň jásá. —

Dne 15. Března 1848. Hrabě Stadion.“ — 2. Kníže Metternich, tajný, domácí, dvorní a státní kancléř, složil ouřad svůj do rukou J. M. Císaře Pána a Krále našeho Českého atd. 3. Z *petice* (žádosti), již obyvatelstvo Pražské ve jménu všeho národa českého s podpisy několik tisíc Čechů skrze konstituci králi zadalo, těchto následujících 11 punktů zde uvádím:

1. Aby pojištěna byla *národnost česká ve všech zemích, koruně České náležitých*, i obě řeči, česká i německá, v dokonalou rovnost mezi sebou vespolek byly postaveny, i práv stejných aby požívaly, jak ve školách tak i v ouřadech.

2. Aby české *zřízení zemské* podle potřeby času bylo změněno a rozšířeno pod jistotou takovou, aby záležitosti měst i okrsků venkovských zastupovány byly svobodně volenými vyslanci i aby *svazek mezi Čechy, Moravou a Slezskem byl utužen* pospolitými stavy těchto zemí, kteří by každého roku společně mívali shromáždění.

3. Aby povoleno bylo samostatné komunikální čili *obecné zřízení*, tak aby osoby magistrátní i představení obcí dokonce svobodně bývali *voleni*, pak aby byla ouplná veřejnost veškerého jednání v záležitostech obecných. Též aby se učinily dokonalé, času přiměřené *opravy v poměrech selských*.

4. Aby bylo zavedeno *veřejné i oustní jednání*, konečně v řízení civilním i trestním, jakožto přechod k řízení soudnímu docela veřejnému.

5. Aby byla *svoboda tisku* obmezena jedině stávajícími trestními zákony, kteréžto by se měly v příčině svobody tisku změnit a národním zastupováním pojistiti.

6. Aby byla povolena *svoboda vyznavačům každého náboženství*.

7. Aby byla pojištěna *bezpečnost osobní* proti všelikému libovolnému zatýkání, ustanovic zákonem výminky, pod kterými toliko může zatknutí býti nařízeno.

8. Aby se dosazovaly na *ouřady* jen osoby takové, kteréž *obou jazyků v zemi* obyčejných jsou stejně povědomy.

9. Aby byla nařízena *povinnost ke zbrani obecná* a ti, kdož budou povinni, aby se ustanovovali losem, krom toho aby bylo zřízeno v městech *vojsko měst-fanské*, jakož i na venku stráž okresní.

10. Aby se zmírnila a poznenáhla docela zrušila *daň potravní* tím způsobem, by z toho hned byly propuštěny aspoň věci k zachování života nejpotřebnější; pak také aby byl opraven *zákon tax i kolků* v ten způsob, aby při tom byl ohled na jmění, na kteréž se tato daň má uložit. (Daň potravní byla zavedena r. 1829 a jelikož týkala se nejdůležitějších předmětů obecné potřeby, postihla nejvíce vrstvy prostřední finančně nejslabší a tudíž přispěla nejvíce k šíření nespokojenosti v kruzích, které jinak se o politické věci nestaraly. Stejně bylo s kolkovým patentem z roku 1840, který zejména nepoměrně zdražil vedení sporů u soudu, takže těm, kdož neměli dostatečný kapitál, bylo uplatnění nároků právních skoro znemožněno a podobně tomu bylo i při jiných administrativních úkolech. — Pozn. vyd. Viz Kazbunda I. c. str. 32.)

11. Aby byli *učitelové*, jak čeští, tak i němečtí napřed důkladně sami vyučeni a vzděláni, pak aby se jim vyměřil dostatečný i slušný plat; aby i na gymnasiích se vyučovalo věcem skutečně a reálně platným, na universitách pak aby byla ouplná svoboda u vyučování.

Závěrek k této petici jest následující:

Tato u věrné poddanosti Vaší c. k. Milosti nyní přednešená přání a prosby upevní — jakož doufáme i Boha za to žádáme, jenž osudem světa vládne — svatý svazek mezi knížetem a národem, ušlechťí v blahodějném působení národ, povznesou podle povahy času jeho smýšlení, napraví jeho úsudek o povinnosti a právě, posilní jeho naději, lásku i víru ve všecko, co svatého jest, všechny pozůstatky starých časů zatmělých zmizí a přijdou v zapomenutí, co dnes ještě mylně platilo za přednost, ztratí svou cenu i zaraženo bude bleskem svatých darů přírody pravdy, osobní důstojnosti a pojištěné důvěry, i otevrou se nesčíslní pokladové země, jeden a týž směr i cíl naplní nadšením veškeré mezi sebou vespolek v rovnost uvedené i spřízněné obecenstvo, cíl totiž, abychom mocně a pevně stáli pod císařskou korouhví Rakouskou.

Cít národní, hrdost pro vlast i pro krále zušlechťuje národ a činí jej nepřemožitelným nepříteli každému, budiž od západu nebo od východu.

Vše s Bohem, s císařem a králem naším, takové jest heslo naše v svatém nadšení!

Král a pán náš vidí věrné srdce naše, král a pán náš nehorší se pro svobodu slova, byloť míněno věrně upřímně a neukrytě; v celé té důvěře oddaného srdce pravíme: jinak učiniti jsme nemohli. (Sr. k tomu původní radikálnější změnu článků, přijatých na schůzi v lázni Svatováclavské s odůvodněním dra *Braunera* ke dni 25. III.)

Rád bych i předmluvu žádosti této opsal, ale čas nepostačoval, jest velmi pěkná; ale pakli to vše u vyplnění blaženost vlasti vyzíská, čili zhoubu ukrutnou, jest u Boha!

Ještě jeden článek z novin těchto:

Oznámení.

Dle právě nyní mně telegraficky sdělené zprávy ráčila Jeho cís. král. Milost zrušení censury a brzké uveřejnění zákona pro tisk, spolu i svolání pánů stavů německých i slovanských zemí, jakož i centrální kongregace lombardsko-benátského království ustanoviti.

Tuto k obecnému oučastenství podanou zprávu pilím tím spěšněji u veřejnou známost s tím podotknutím podati, že mi bližší určení co nejrychleji slíbena jsou.

Od cís. král. zemského Presidium.

Rudolf hrabě Stadion.¹⁶⁾

(Výtah z *Pražských Novin*, číslo 22. Roku 1848. Dne 16. března.)

Odpoledne jsme zkoušku drželi na sbory, které se večer ke cti císaře pána při illuminaci zpívati mají. Také kvarteta jsme zpívali, jenž večer Panu Pat. Kasprovi a Panu Direktorovi jako na předvečer jejich jmenin dělati budeme. Večer, když město osvíceno bylo, a když sbor náš s lucernami na náměstí táhl, shromáždilo se mnoho set lidu, kteří obyčejně při každé veřejné slávě se nacházejí; po sboru odzpívaném hráli hudci střelečtí, na to opět sbor a stráž vojenské, kdež se Sláva! atd. jásati počalo s přenáramným povykem. Hnusno bylo mi při počínání tomto, zdálo mi se více do zármutku než do plesu a sice z příčin mnohých. Lůza sí jen může tak přepjatě počínati, jen lid nenáboženský, méně vzdělaný, který ani ponětí nemá o všem, což se vyjednává, který více pro osobní zisk než o blaženost veškerou péci má; mýlíť se každý, kdož se

snad domnívá, že plesání v postním čase tímto tak nevázané, v dnech suchých, Bohu líbiti se může. Pro tělesnost zapomíná lid na duchovní věci, jež nás k blaženosti věčné vedou. Po odzpívání sborů našich zpívala se konečně národní píseň (= hymna rakouská, p. vyd.) za krále, a na to všickni zpěváci naši do hospody k Sedlákovým se odebrali, kdež také i mne mítí chtěli, ale nenalézaje na tom nejen nižádných radostí, nýbrž toliko k bolesti tím více pohnut, nikam jsem jíti nechtěl. U Sedláků prý přes půl noci se přítomní veselili, — jak, nemohu a nechci vědět.

19. v neděli. Slavnost sv. Josefa. Na tento den ještě veliké pohnutí mezi zdejšími obyvateli panovalo, a tím více, když k večeru myslivci Plzeňští, celé totiž vojsko pluku toho tam ležící, sem přišlo, aby do Prahy co nejrychleji i s naší divisí se odebrali. Co tam asi? Divně se zde smýšlí. — Odpoledne k Panu Páterovi Kasprovi všichni jsme pozváni byli, jižto jsme mu včera před jeho svátkem kvarteto zpívali. Zde pobyt asi do 8 hodin, k Lódllovům jsem šel; kdež s dušinkou mou do 10 hodin jsme zůstali. To bylo rokování, tuť rad a rozličných závěrek, každý něco jiného a co s tím? — Nic!

20. v pondělí. Dnes Pan Lódl list od syna svého (nevlastního) Pana Šebánka, bohoslovce v IV. roku, obdržel, že jest od senátu Pražské university za deputovaného k císaři Pánu vyvolen pro fakultu theologickou. Zajiště, krásné to vyznamenání pro muže toho, kterýž také pro ctnosti své vši lásky hoden jest. Mladší však jeho bratr Jindřich, filosof v I. roce již co oud *legionu studentského* na stráží stojí. Paní Lódllová, matka těchto zvedených dítek, však úzkostí trne, co se s nimi poděje.

Obytný dům učitele Karlika v Rokycanech (v něm se narodil jeho syn Hanuš, pozdější slavný cukrovarník český).

21. v outerý.

Výtah z Pražských Novin čísla 23. dne 19. března 1848, týkající se university Pražské.¹⁷⁾

„Vzešla naší slavné universitě opět doba slavná, doba činu! Z klidné dráhy určení vystoupila rázem na jeviště dějů svého národa, kam ji čas povolal. Není nyní na čase, buditi vzpomínky dávných dějů, dávné slávy naší Máteře — skvělý obraz je minulost její; my jej známe, dá také Bůh, že nyníšek pro budoucnost nové důstojné rysy získá. Zdá se, že veliké dějiny světa spolčují se se slavnými dobami učení Pražského. Roku 1348 vzniklo jako zora časů jiných; z Karolína vyšel Hus a Husité, vyšla nová učení od okolních zemí. Roku 1648 zasvítla universita okamžitým bleskem smutnou nocí naší země a ten rok je mezník v dějinách celého světa. Rokem 1848 došlo pětistiletí university a naše Alma Mater čím více stárne, tím mladší jest; slavíc vážený věk svého bytí, pozdravuje zároveň radostné jitro, kde se národ Český v nově zrodil, jitro, kde po nadějně zoři snad i slunce vyjde, když měsíc právě pominul.“ atd. atd.

22. ve středu. V neděli, t. j. 19. t. m. vyjeli Pražští a Plzeňští *deputovaní* jak od měšťanstva, tak od studentstva všech fakult, jakož i z techniky do Vídně, aby Císaři Pánu a Králi našemu Ferdinandovi V. přednesli žádosti celého takřka národu, z nichžto některé punkty pod dnem 18. t. m. v sobotu uvedeny jsou. Dle novin pražských konala se převeliká sláva vyslancům těmto téměř po celé Praze, jakož i v mnohých vřkolních městech. Mše svaté byly sloužené za šťastné pořizení a šťastné jejich navrácení; a vozové císařští již naproti deputovaným těmto po dráze železné poslány byly, a celá

Praha doprovázela je s jásáním. Srdečným přáním, s praporcemi, legiony studentské též až na nádraží v ozbrojení svém s nimi, slávu jim dělajíce. Mezi deputovanými fakulty theologické také se nacházel Pan Fr. Šebánek, theolog v IV. roce . . . , kterýž před odjezdem na cestu do Vídně máteři své radostně popisoval v listu svém, že i on mezi deputovanými zvolen jest od sněmu university pražské. Čest tato, jenž řádnému, milovanému vlastenci, rodilci místa našeho se stala, jest zajisté chloubou celého města Rokycanského a nikdo snad není, anby s ohnivou radostí a citem vřelým o jinochu tomto váženém byl nerozprávěl. Bůh odměňuje ctitele své a ctnostný život již ve světě tomto, tresce ale naproti tomu již zde přečasto velmi těžce bezbožníky. A což mám o převratu tomto v celé skoro Evropě panujícím říci? Má to býti blažeností národu? Za to se to po vši zemi České považuje: ale zachovejž nás Bůh!

Myslím, jakž mi to srdce mé a zdání praví, že dříve, než se svět a národ náš z blaženosti budou moci radovati, tresty Boží nás stihati musí . . .

Dnes opět bylo ve škole opakování náboženství, poněvadž místo dneška hned v pondělí se náboženství přednášelo. Z mlůvnic ještě časoslova v trpném významu a úlohy se pracovaly. Odpoledne počty a pravopis, slova, která se zobyčejně píší dvojhláskou eu. Lenost žáků mých ve škole jest převeliká. Žádný nedbá, žádný se nepřičiňuje, každý jen by myslil, aby do hlavy umění se vlítí mohlo. Co mohu činím, Bože, požehnání své udě! — Dnes jsme list od bratra z Teplé obdrželi.

23. ve čtvrtek . . . Dělostřelci jedna setnina, asi 175 mužů z Prahy dnes okolo 11 hodin před polednem sem přistáli, kdež na nejistý čas místo mysliv-

ců našich měli stanoviště míti. Však již na dnešek v noci na cestě dostali zprávu, že do *Ulm*¹⁸⁾ v království Württemberském cestovati musí a tak také se stalo.

24. *v pátek* . . . Večer noviny jsem četl, mnoho dobrého v nich se slibuje, ale — dobře-li se toho dočkám! U Boha jest.

25. *v sobotu* . . . Pan Doktor B . . . , zdejší měšťan a městský lékař shání po celém městě měšťany a jinší obyvatel zdejší do spolku *městské gardy*.¹⁹⁾ Záměr jeho při tom není však péče o dobro vlasti a města, jinší se zdají býti zásady jeho, zrovna takové, jakož se on s zásady svými při všem účinkování svém objevuje. Mnoho štěstí ku počínání takovému! — Také mojí Páni Kollegové, mezi nimiž pan Lódl a Pan Pába na vrchu se býti zdají, pečují o to, aby se zde spolek zavedl, ku kterémuž by jistý vybraný počet obyvatelstva přístupu měl, v němž by se časopisy české — tedy od zdejšího učitelstva — celé společnosti předčítaly, vysvětlovaly a v kterémž by se pak o nynějších potřebných záležitostech k dosažení všelikého dobra veřejně rokovalo. Byl jsem k tomu také pozván jakožto spolupodnikatel, ale až dosaváde jsem ničeho nepříslíbil. Jednota tato ma až posud, do nynější doby ovšem chvalitebnější oučel, než Pana B . . . , jakož i chvalitebnější jsou zásady vůdců jejich; ale také-li blaho jaké úm se docílí, nevím; toliko zjevné jest a patrné, že rozum a zvědavost lidu tím jistě by se vzdělávaly; zdaž by ale i srdci se ku vzdělání přispělo, aneb také-li by o to postaráno bylo, nevím, o tom pochybuji velice . . . , co se však osoby mé týče, já se sám mohu svědomitě a lehce omluviti, když do společnosti ničím aniž přítomností svou nepřispěji, a také myslím,

že Pán Bůh můj omluvení toto za platné a dobré rozhodne, když řeknu, že mi povinnosti mé, které mi Bůh svěřil, a kteréž své milé rodině, dítkám školním a sobě dlužen jsem, více na srdci leží, než abych pro vykonávání věcí v oboru mém nestojících své vlastní první povinnosti zanedbával. — Ostatně ale, když by se to beze škody povinnostem mým státi mohlo, ovšem by bylo mi povinností, pro dobro toto ničím se zavázati. Odevzdám to času a případnostem . . .

Odpoledne . . . četl jsem z dějepisu Německého. *Výtah z časopisu „Bohemia“²⁰⁾ (18. März 1848 Extra-Nummer.) Krátké odůvodnění Pražské adresy v její původní podobě. Od Dra Braunera.²¹⁾ Toto poznamenání obzvláště proto se sděluje, že i tyto ve Václavské lázni ustanovené články žádosti od deputace, kterážto zítra na cestu do Vídně se vydá, Jeho c. k. Milosti předloženy budou.*

1. *Aby utužen a pojištěn byl svazek mezi zeměmi k české koruně náležejícími, Čechy, Moravou a Slezskem a ty aby zastávány byly od sněmu, každého roku buď v českém nebo v moravském hlavním městě shromážděného.*

2. *Aby tyto země administrativně spojeny byly a zodpovědně politické, právní a finanční centrální ouřady aby se v Praze pro ně zavedly.*

Oba tyto články žádosti jsou odůvodněny starým, posud se zachovávajícím zemským zřízením a historickou a národní zachovalostí těchto zemí jakož i rozsáhlostí a zvláštností stávajících tam občanských poměrů ospravedlněny. Spojení jejich právně docela takové, jako jest spojení král. uherských zemí, tudíž i od Jeho Milosti přijatý titul: Ferdinand I., císař Rakouský, král *Uherský* a *Český*, toho jména *pátý* atd.

3. *Aby stavovské zřízení království doplněno bylo svobodně volenými vyslanci všech měst a okresků venkovských.*

Dosavadní stavovský spolek sestává z prelátského, panského a rytířského stavu, pak z magistrátních představených k sezení a hlasování uprávněných král, měst a tudíž tenkrát za stavovskou reprezentaci země se považovati nemůže. Tím byl jen toho času, když v něm veškerá královská města od *vyslanců, zvláště zplnomocněných* zastupovány, všechny ostatní města pak v poddanosti a sedláci svým pánům co nevolníci podrobeni byli.

Nemá-li stavovská reprezentace býti pouhé zúčastnění jednotlivých privilegovaných osob a spolků, nýbrž přirozeným orgánem mezi vládcem a lidem: jest doplnění a zdokonalení nadřečeným způsobem *potřebné.*

4. *Aby byla úplná rovnost české národnosti s německou ve všech českých zemích, školách i ouřadech.*

Tento článek žádosti zakládá se na staré a obnovené zemské zřízení od května 1627, kdežto české i německé řeči v zemích koruny české stejná práva jsou pojištěna. Tato rovnost není žádným pozdějším zákonem nebo platným uzavřením sněmu zvýšena ani obnovena, nýbrž jen zavedením německých škol v roce 1773 skutečná překážka jí učiněna byla. Česká řeč byla počátečně z normálních i vyšších škol, a ježto se ouřadním čekancům v nich vycvičených dostatečné známosti české řeči a slohu nedostávalo, konečně také z ouřadu vytisknuta. V těchto zemích má převahu většina pouze českých obyvatelů; jejich duševní i materiální záležitosti tedy zanedbávány jsou, ba i v nebezpečnosti upadají, pokud českým rodákům nedá se tatáž příleži-

tost, aby v mateřské své řeči v stejné míře jako Němci duševně se vzdělávati, ve své mateřské řeči právo hledati a právo naléztí mohli.

Při tom není a nemůže býti oumysl, kterýž by k ujmě Němců směřoval, ani se tím nevyrozumívá, jakoby německé řeči zapotřebí nebylo pro Čechy kteří by po nějaké vyšší vzdělanosti toužili. (Bohužel, že to tak daleko dospělo!) Německým obyvatelům země české to zajisté velmi vítané bude, když i oni, kteřížto jsou menšinou obyvatelů těchto zemí a v každodenním potřebném obcování s nimi snadnou příležitost a pohnůtku naleznou, známost české řeči bez zvláštního vynakládání času a peněz hned ve škole sobě přivlastniti; jako to také rozenému Čechu jistěji a snadněji bude, německé řeči se naučiti, když se jí učiti bude v přirozeném mateřském jazyku.

Také jest to jediný prostředek pojistiti následek četným zákonním naostřením, aby ouředníci v těchto zemích dokonalou známost obou v zemi panujících jazyků měli. Až posud to bylo pouze náhodě pozůstaveno, anebo se to líčilo vysvědčeními, kteréžto bohužel! mnohé sobě zaopatřiti dovedl, který sotva tu nejpovrchnější známost českého jazyka měl.

Uskutečnění tohoto prospěšného zavedení, tuším žádně těžkosti nepodlehne. Jako se na gymnasiích s latinskou řečí stává, kdežto je z počátku pouze předmětem vyučování, které v jazyku německém se děje, později pak v ní jiným věcem se vyučuje: tak by se to také s českou řečí, slohem a literaturou státi mělo — s tím rozdílem, aby se v čistě českých místech nebo v takových, kde česká řeč převahu má, vyučovalo v jazyku českém, německý jazyk aby pak byl předmětem vyučování; později ale aby s po-

držením českého jazyku také v německém se vyučovalo jednotlivým předmětům, — kdežto se v místech docela německých, nebo v takových, kde německý jazyk převládá, naopak dít se musí. Pouze triviální školy musely by jako posud omezeny zůstat na mateřský jazyk většiny.

Také na vysokých školách bohomluvectví, právo a lékařství, jakož i v technických ústavech mluví nejjasnější praktická potřeba pro dokonalou známost a neustálé cvičení v obou v zemi panujících řečích s obzvláštním upotřebením na nabyté tam vycvičení pro život a od toho závislou schopnost a užitečnost u veřejném životě.

5. *Uspořádání soudnictví: vyzdvižením priv. soudů, zavedením neodvislých okresních ouřadů a veřejným oustním jednáním.*

6. *Všeobecná vykoupení z roboty a jiných urbárních povinností, vyzdvižení poddanosti, stejné postavení gruntovní majetnosti z ohledu práv i břemen, bezvýjimečná závaznost k stavu vojenskému losování a co možná nic delší než 4letou službou.*

Zjednodušení soudnictví zavedením obecných okresních soudů pro osoby a věci s vyjmutím předmětů pravomocnosti vojenské se týkajících mělo by, obzvláště již pro vyjádřené zákonné připuštění k vykoupení od urbárních břemen, míjejícím rozdílem mezi poddaným a svobodným majitelstvím osobní vážnosti výsadami nadaných osob tak málo na újmu býti, jakož osobnímu a věcnému úvěrku vůbec na nejvyš prospěšno jest.

Vrchnostem gruntovním jest patrimoniální soudnictví den ke dni obtížnějším břemenem a jakož nepravidelně rozličným objemem — domini libovolnou propustlivostí ouředníků, jichž první povinností jest, o vrchnostenský prospěch se starati, taktéž ne-

snadné a nákladné jestiť pro poddaného za příčinou nepřiměřeně skrovného platu právních úředníků a nejistoty jejich zaopatření v případě bezslužebnosti aneb neschopnosti. Z ohledu na to jest při neodvislých zavedených soudech oustní a veřejné jednání ospravedlněno.

Nejvyš dobročinný ohled Nejvyššího zemského řízení, aby dobrovolným usjednocením účastníků selská majetnost od roboty a urbárních břemen osvobozena byla, není vydaným patentem od prosince 1846 o vyměnění roboty nikoliv v míře té docílen, jakž zjevně nejvyšší zákonodárství za to mělo; to hlavně proto, poněvadž požadování ve výměnných cenách od mnohých statečných správců přejato bývá, poněvadž držitelové statků fideikomisních potřebným ustálením celé výměnné summy na čas svého požívání z výměny jen nepatrný, ceně náhradní nikdy se nevyrovnávající prospěch mají a konečně poněvadž vůbec veškerého selského stavu myšlénka se zmocnila, že sice placenou, ale potřebnou a všeobecnou výměnu roboty *co zřízení vlády aneb uzavření stavů* na každý pád v brzce očekávají lze. Všeobecnou výměnou urbárních břemen jest již dán základ k ustejnění gruntovní majetnosti a vyzdvižení osobní, toliko ještě na poměru patrimoniální pravomocnosti zakládající se poddanosti jest jen nepatrný krok dále v následování celku.

Toto ustejnění majetnosti ve výhodách a břemenách mohlo by míti veliký výsledek pro materiální blaho jednotlivce jakož i pro zjednodušení nákladných prostředkův vlády a pro výši všeobecné možnosti placení daně, protože množství nevyrobitelných jistin nyní poddanému majiteli gruntu k celku případnou a rovnováhu mezi průmyslným podnikáním a ouroky ze vzdělávání rolí uvedou.

Ačkoliv i břemeno závaznosti k vojště na 8letou snížené ulehčeno jest, doléhá přece posud velmi těžce na řemeslnický a rolnický stav tak mnohým osvobozením a posavadním způsobem odvádění. Majetnosti a živnosti nemající nalezne při vší přísné obcizetnosti snadno příležitost vyhnouti se dostavení v mladších letech, an mezi tím na otcovský dům poutaný selský a městský synek stavu tomu vyhnouti se nemoha, počet scházejících pak vyplníti musí. Čtyřletá vojenská služba, jak již sem tam v cizině stává, rozmnožila by zjevně chuť k stavu vojenskému a příhodilým vyhnutím se v první třídě stáří až do 21. neb 22. roku také úplné vzdělání brance (rekruta) v některém řemesle ještě před odvodem jest možno. V mnohých státech ano již i v rakouských zemích zavedeným zkušeným sbíráním skrze losování vyhnulo by se konečně mnohým oskokům a šmejdlům a učinila by se nejednou přítrž z toho pocházející mravní zkáze.

7. Aby byly zavedené městské a vesnické obce a ty aby spravovány byly od svobodně volených municipálních a komunálních ouřadů. Aby zřízení byly komunální (obecní) gardy.

Když by se zavedly všeobecné okresní soudy, pro které by se v Čechách bez toho dobře rozdělená města hodila, odpadla by městům vlastní soudní moc a pozůstala by jim pouze vlastní politicko-ekonomická správa obecní; a pro tu by vlastní prospěch občanů zajisté byl nejlepším rukojemstvím, kteréžto by ani horlivostí státních úředníků, aniž jakou podnikající kontrolou mohlo být převyšeno. Vesnické obce podobaly by se docela městským, když by svrchu řečená soudní moc zavedena byla a kdyby jednotlivě se udržeti nemohly, v komunální okresy by se rozdělily. Pouze samozákonností (autonomií)

obcí dá se národní vlastnost a obecní jmění šťastně udržeti a dobře upotřebiti k povznesení a zotavení kleslých obcí a k prospěchu vlasti.

Když se nyní, posud ale beze všeho určení jsoucí městské ostrostřelecké gardy promění v náležitě zřízené komunální gardy, k nimžto přistoupiti by všeobecnou povinností bylo: byla by proti nepokojům a spolkům chudinectví vždy hotová ozbrojená síla, kterážto stát žádné vydání nestojí a kdyby potřeba nastala, že by se řádné, placené vojsko jinač stáhnouti musilo, zůstala by co možná ochrana bezpečnosti pohotově, kdežto až posud na venku takovéto ochrany více méně se nedostává.

8. Aby se ouřady obsazovaly domácími lidem, majícím stejně dokonalou známost obou v zemi panujících jazyků.

Dle toho, jak to neporušenost zřízení přiměřená a historické i politické poměry, jakož i rozdílnost národností v zemích koruny české požaduje, hodí se k náležitému zastávání veřejného ouřadu jen takový domácí nebo ponárodnělý český občan, který těchto okolností znalý jest. Potřeba stejně dokonalé známosti obou v zemi panujících jazyků zakládá se na zákonní jejich rovnosti.

9. Svoboda tisku s represivními zákony proti užívání.

10. Aby taxovní a kolkovní zákony byly opraveny a potravní daň zrušena.

Kolkovní a taxovní patent od r. 1840 sice množství s vybíráním někdejší jenerální taxy spojených nevhodností odstranil a hledání práva u zeměpanských ouřadů znamenitě usnadnil; u komunálních a patrimoniálních ouřadů naproti tomu hledání práva ním v takové též míře obtížnějším učiněno,

protože taxy zůstaly, cena kolku pak ještě zname-
nitě zvýšena jest.

Větší břemeno zasahuje tedy nejhlavněji řemesl-
níka, sedláka a vůbec chudé. Také upotřebení kol-
kovního zákona bývá pro zkázy plnou ouskočlivost
nebezpečné a sprostý člověk ze strachu, aby do po-
kuty neupadl, často mnohem větší outraty si dělá,
nežli to kolkovní patent vlastně požaduje.

Při městských a vrchnostenských daních nachá-
zíme v rozdělování podle tříd a při platech u knih
gruntovních dle rozličných ustanovení onu nestej-
nost, jejíž základ schudnutím a pádem mnohých bo-
hatých měst českých a zahynutím všelikých živ-
ností již dávno pominul. Dále dopomáhá toto před-
pisování a vyzdvihování daní na venku nejvíce
k ošizení sprostého lidu, jakýchž podskoků vlastně
ani dohlédati se nemůže, čímž se lidu zákonní pro-
středky právní ochrany zneprůjemňují. Hlavně však
má daň potravní tu vadu, že nejspíše jen na třídu
lidu chudšího a méně možného padá a tím způ-
sobem, jak se vybírá, stává se pro stát nákladnou,
pro platícího však občana obtížnou a znemrav-
ňující.

*11. Svobodné právo shromažďovat se a zadávat
přípisy, svatost tajemství dopisů, pojištění osoby
proti zatknutím bez předešlého soudního uznání
aneb dostižení zločinu.*

Nahlédneme-li jen blížeji na rozvinování a roz-
květ lidu českého jakož i na všechny řádné občan-
ské poměry jeho, jakýmiž se naše vlast honosí, za-
jistě žádnému na mysl nepadne, že by snad toto zří-
zení zneužíváno býti mohlo. Naopak jsou ustano-
vení tato silná rukojmě pro blaho jednomu kaž-
dému, jakož i všeobecnosti. Cožkoliv by všeobec-
nému dobru škodlivé bylo, ustanovení tato odlučují

a časným protipůsobením se k žádné straně nepři-
vrhují; ano podporují a udržují všeobecné dobro,
poukazují zřízení zemské na všeobecné potřeby a
veřejně čistě panující mysl.

*12. Ouplnou svobodu všech náboženských vy-
znání.*

Tímto pravidlem nemůže římsko-katolické ná-
boženství žádné újmy utrpěti, poněvadž beztoho
působí vyznání neobmezené četnosti a nejvyšším
panujícím domem, tak jako mocnou sv. stolicí
v Římě proti všem ostatním vyznáním nepřemoži-
telně ochrany požívá. Spíše může to jen k jeho lesku
a k jeho rozšíření patrně přispívati, když mimo něj
jiných vyznání víry svobodně stává, kteréž se ni-
koliv co přirozeně slabší, nýbrž ještě také na zvlášť
utiskované považují. (Následuje výňatek z „Bohe-
mie“, líčící pouliční boje v Berlíně, k čemuž Karlík
dodává:)

Po přeukrutném krvavém boji zvítězili konečně
Berlíňští obyvatelé, a král konečně podvolil se, Pru-
šanům konstituci uděliti. Což se stalo dne 19. t. m.
v neděli. Bitva tato krvavá v Berlíně mezi tamnějším
městským obyvatelstvem a vojskem královským
právě té noci vznikla, když jsme my zde v Rokycan-
ech tu samou noc od 8 až skoro do 10 hodin při
osvícení našeho města slávu činili při odzpívání sbo-
rů atd. ku cti krále a císaře Ferdinanda z příčiny za
udělení konstituce. — Bylo mi však ouzko při slávě
této, jakž jsem se byl vyjádřil, — ó kéž Bůh milo-
stivě ráčí od nás odvrátiti všeliké podobné ukrutné
neštěstí a ouzkosti!

Ještě něco z téhož časopisu (Bohémie. P. vyd.),
což se dalo ve Vídni, z čehož následovalo povolení
a prohlášení konstituce pro celou Rakouskou říši.
Když totiž obyvatelé den 14. t. m., na kterémž

sněm držán: měl býti, čekali, a povstání mezi vším lidem, tak i mezi studenty vzniklo, mezi kterýmiž více městského lidu a 10 studentů mezi nimi od vojska zabito bylo, a sice za příčinou, že komandující vojska, princ Albrecht, jednomu ze studentů hlavu pulem rozťal; kázalo se vojsku z děl do lidu stříleti, mezi nimiž dělostřelec jeden, snad z vnuknutí Ducha sv., komandujícímu poslušen býti nechtěl, a tudy ukrutné krveprolití zamezil.

26. v neděli. Po školní mši svaté četl jsem Bohe-
mii, pak jsem předstojící články semto vpisoval. Odpoledne jakož i večer komedie na provaze zde byla, na čemž děti naše s obzvláštní pozorností se dívati počaly, ale brzy byly nasyceny . . .

Večer dával Pan Direktor škol našich P. Kreisinger hostinu u švagrové své Paní Černé, což k uctění svátku svého dne 19. t. m. odbýval, přičemž všichni duchovní zdejší, tak též Pan návladník s paní svou a učitelstvo vesměs pozváno bylo. Odtud jsem přišel v 1/21. hodině v noci.

28. v outerý. Dnes ráno o 1/27. hod. odejel bratr dostavníkem do Prahy. Šťastnou cestu a brzké shledání!

Měšťanosta pražský „Ritter von Müller“ musel se poděkovati z ouřadu svého, neboť se stal velkého provinění účasten. Byl pokrytec; stavěl se měšťanům přítelem věrným, otcem a bratrem, zatím se ale dopustil toho hanebného skutku, že neprávě v podezření chtěl u krále a císaře Pražany a spolu celý národ přivésti, jakoby chtěl národ, zemi Českou od domu Rakouského odloučiti a republiku uvést; a z této příčiny, poněvadž by to s měšťanostou zle vypadnouti mohlo, poradil mu nejvyšší purkrabí z ouřadování svého před časem se poděkovati a

Prahu navždy opustiti. Již mnohý paskvil obrázkový na slavného měšťanostu v Praze koluje. Toť jsou přeukrutné převraty!

29. ve středu. Dne 27. v pondělí *navrátila se deputací z Vidně* opět do Prahy. Praví se, že velmi dobře se nemělo pořídit u Císaře Pána. Tak-li tomu, budou toho velmi smutní následkové. Zachovejž nás Pán Bůh ode všeho zlého!

Od mlynáře pana Trejbalu obdrželi jsme z 1 strychu pšenice namleté mouky místo honoráru za vyučování privátní syna jeho.

Z náboženství opakování, z mluvnice druhou třídu nepravidelných časoslov. Odpoledne z počtů pravidla a počítání, pak pravopis: slova s y. Úloha z mluvnice, časování nepravidelného časoslova tragen v činném a v trpném významu česky a německy; z počtů též jeden příklad na všechny 4 způsoby početní.

Jak pak asi nyní vyučování u nás se zřídí; již nařízení konsistoriální v novinách vyšlo, aby se *dle prvního článku petice Čechův* ve školách pokračovalo, to jest aby byly obě řeči, česká a německá v dokonalou rovnost postaveny. Nevím, jaké změny my zavedeme; u nás se bez toho česká řeč s německou spojovala; — ovšem ale ne v rovnosti dokonalé. Tento nedůstatek již, bohužel, dlouhé časy trpíme, který však odstraniti jsme nemohli. Nejlépe zhoubené toto vyučování jsem pocítil, když na našich školách zde po tři celé roky řídicí spisy jsem přednášel, rozumí se skoro pouze v řeči německé. Ó, ubozí jsme byli tenkrát, když pod tíží tak nemilosrdné zprávy ouzkostlivě jsme vzdychali. Však ještě není zvítězeno! Přijdou ještě dnové, kteří naplní zármutek jednoho každého z nás!

Bože, budiž nám milostiv!

30. *ve čtvrtek*. Tuto především opis listu kladu, který dnes paní Lódllová od syna svého Ferdinanda Šebánka obdržela, . . . a který po navrácení se z Vídně matce své takto píše:

Milovaná matko!

S hlavou plnou nejrůznějších dojmů a srdcem přeplněným protichůdnými pocity usedám, abych Vám sdělil krátkou zprávu o mém posláním do Vídně a tak Vaší ustarané mysli zjednal ulehčení a mír uprostřed ohlušujícího příboje politických bouří.

V neděli ráno o 5 $\frac{1}{2}$ hod. odebral jsem se v průvodu všech kollegů do výboru měšťanů a tam několika málo slovy srdečně jsem se s nimi rozloučil, načež odebral jsem se, doprovázen jsa jejich zehnaním do shromážděště deputace, kterou zastihl jsem právě v nejprudším rozčilení; neboť jeden z jejich středu, občan Weigel, z přílišného rozčilení a přepětí těchto dní pojednou zešílel. Jakmile ze sálu byl odstraněn a myslí poněkud se uklidnily, vydali jsme se k 6. hodině na cestu na Koňský trh (čili jak jej nyní překřtili Svatováclavské náměstí), kde očekávala nás již nepřehledná semo tamo vlnící se massa lidu; zde pak četl za slavnostní asistence náš arcibiskup u pomníku Václavova mši svatou, zatím co veškerý dav v pokorné náladě zpíval prastaré české písně: „Hospodine, pomiluj ny . . .“ a „Svatý Václave, vévodo české země . . .“ a zřel jsem při tom mladé i šedivé muže se slzami v očích. Po mši svaté udělil nám arcibiskup požehnání a pak se dal celý průvod na cestu k nádraží za zpěvu týchž písní, provázen jsa všemi sbory studentskými a měšťanskými.

Na nádraží byla strašná tlačenice a jen s nouzí dostal jsem se pod ochranou občanské gardy ku svému vagonu, který vyzdoben byl květinami a prapory. Za volání „slávy“ stroj se konečně hnul o $\frac{3}{4}$ 8.

Aby se však našim vzácným osobám již zcela nic nepříhodilo, jela zvláštní lokomotiva od stanice ku stanici před námi. Teď konečně jsem se zase trochu uklidnil; neboť do té doby zdálo se pořád ještě, že sním a bál jsem se, že z tohoto krásného snu se probudím.

Tyto scény, jak jsem je právě vylíčil několika chladnými slovy, opakovaly se od stanice ku stanici; všude očekávaly nás slavnostní deputace a za volání „vivat“ a střelby z hmoždýřů a hudby jel vlak náš dále až do *Zámrsků*,²²⁾ kde očekávala nás vybraná tabule. Za vybuchování četných lahví šampaňského pronášeny všestranné přípitky na blaho vlasti a národa českého i všech jeho ušlechtilých synů.

Na hranici sesterských zemí — Čech a Moravy — postavena byla krásná pyramida a přes úzký potok, jenž tvoří hranici, podávali si Čechové a Moravané ruce; neboť od nynějška má i tato nepatrná přepážka mezi námi zmizeti. K 7. hodině dorazili jsme konečně na nádraží *olomúcké*, kde nás již očekávali studenti s pochodněmi a objímali mne, až by mne byli málem umačkali. Odebral jsem se ihned do semináře, kdež mne nad míru přátelsky uvítali, a tam proslovil jsem k bratrům krátkou řeč, která přijata byla s uspokojením. Musil jsem jim slíbiti, že se na zpáteční cestě delší dobu zdržím, bude-li to možno, což se mi pohříchu stalo nemožným.

Následujícího dne dojeli jsme konečně požeňnou Hanou a úrodným, rovným Moravským polem, těmito jatkami všech národností, minuvše Wagram a Aspry, do císařského města *Vídně*.

Zde čekaly na nás sice již vozy, ale museli jsme jíti pěšky, neboť Slované všech národností ve Vídni žijící již nás očekávali a dr. *Dvořáček*²³⁾ uvítal nás

řečí českou a dr. Kuretič řečí illyrskou. Národní garda nás obklopila a slavnostním průvodem šlo to do města a rovnou k hraběti *Kolovratovi*.²⁴⁾ Náš vstup do města byl triumfálním tažením a ze všech oken kývali na nás šátky a házeli nám květiny; neboť nesmí se zapomínati, že ve Vídni bydlí na 80.000 Slovanů.

Audience u Kolovrata trvala přes hodinu a řečník měšťanstva *Fastr*²⁵⁾ mluvil tak energicky, že mně při tom bylo často až úzko; pak mluvil *Trojan*²⁶⁾ a statkář *Veit* a konečně dr. *Pinkas*²⁷⁾ a v zájmu i ve prospěch sedláků a zrušení roboty. Dostalo se mu ihned svrchovaně uspokojujících slibů.

Ve dvě hodiny konečně dostali jsme se z této audience do našeho hotelu v Seilergasse, zvaného „Matschaker-Hof“, v němž sídlieli současně s naší deputací hornorakouští stavové.

Ještě téhož dne večer šli jsme k baronu *Pillerdorfovi*²⁸⁾ poprositi ho o přímluvu a zde dověděl se z jeho úst: „Jeho Veličenstvo jmenovalo mne právě před chvílí ministrem vnitra“; byli jsme první, kdož mu blahopřáli. Řeč při tomto slyšení, jakož i u Kolovrata a *Montecucculioho*²⁹⁾ sdělím Vám, milá matko, budete-li si toho přát, později. Ale i zde nedostalo se nám, kromě krásných slov, ničeho jiného, než ještě krásnějších slibů; ale o tom jindy.

Ve středu konečně obdrželi jsme audienci u císaře samého. Zprvu odebrali jsme se ke Kolovratovi a když jsme petici měšťanstva byli bod za bodem probrali, dal nám jistý dvorní rada znamení a vešli jsme v 10 hodin přes schodiště vyslanecké špalírem salutujících stráží gardy německé, uherské a italské do předpokoje velké audienční síně. Sotva jsme čekali několik sekund, když otevřela se obě křídla dveří a my po třikráte se uklánějíce, vkročili jsme do sálu,

v jehož středu očekával nás císař v generálské uniformě. Rozestavili jsme se do polokruhu, ve středu deputovaní pražští, na pravém křídle vyslanci plzeňští, pp. Peitner, Hässler a Dlouhý a na levém křídle deputovaní university. Vzhled císařův mne dojal bolestně, ba cítil jsem s ním soustrast, když užířel jsem jeho malou postavičku s velkou hlavou znaveně svislou, plného rozpaků. Nejprve mluvil *Fastr* (hospodský u „Zlaté husy“) česky, a odevzdal petice Prahy, Litoměřic, Nymburka, naši a ještě několik jiných; pak mluvili *Trojan*, *Pinkas* a děkan university dr. *Fischer* německy, načež císař sice velmi lámaně, ale mírným hlasem, četl následující slova: „Vítám vás milí Češi! Váš příchod mne velmi těší; odpověď na vaše žádosti a svou císařskou vůli dám vám oznámiti skrze vašeho krajana hraběte Kolovrata, ministr-presidenta.“ To jsou jeho slova, která poněkud se odchyľují od oněch, jež byla uveřejněna v „Bohemii“ mým spoludeputovaným *Pečirkou*;³⁰⁾ ale ručím za správnost právě citovaných. Provolavše císaři hlasitě „Hoch!“, opustili jsme za stálých poklon audienční síň.

Z hradu císařského odebrali jsme se pak na *univerzitu*, abychom odevzdali svou adresu studentstvu vídeňskému; při této příležitosti pronesl *Uffo Horn*, delegát filosofů, výtečnou řeč o Slovanství, zcela jinak znějící, než jak jsem ji nalezl v „Bohemii“, která však právě proto, že měla slovanskou tendenci, milým Němcům nezdála se právě zamlouvati.

Pokud se týče mojí maličkosti, vedlo se mi ve Vídni zcela dobře a dovedl jsem času také dobře využití. Prohlédl jsem si všechny pozoruhodnosti a není jich ve Vídni málo; jako člen deputace dostal jsem se do domů, které by mi jinak byly zůstaly uzavřeny. Tak byli jsme neustále zváni: tak večer

do Salonu paní baronky *Wagnerové*.³¹⁾ Milá matko, jaký přepych jsem tu viděl a jakou eleganci! Zdálo se mi vskutku, že se ocitám v pohádce z tisíce a jedné noci — kdyby jen nebyl mně připomínal upjatý život, jaký panuje v takovém saloně, brzy na pozemskou marnost jeho; ba musím poctivě přiznati, že jsem se cítil zprvu jaksi zaražen a pak znuděn.

Ve čtvrtek uspořádalo nám několik velkoobchodníků skvělou hostinu a byly tu lahůdky ze všech zemědělců, šunka z Westfálska, ryby z Černého moře a zase lisabonské hrozny, víno madeirské vedle rýnského a šampaňského a není tudíž ku podivu, že na konec hlavy všech přítomných byly slavnostně illuminovány.

V neděli odjeli jsme po službách božích v kostele sv. Štěpána s doprovodem studentské hlídky do Prahy a v každé stanici na Moravě vítalo nás představenstvo a lid s největší okázalostí; všude občanské gardy, hudba a slavnostní střelba, prapory a slavobrány, ba dokonce i na mezích, kde nebylo žádné zastávky, stál zpravidla duchovní z blízké vsi se slavnostně vyzdobenou mládeží školní, aby nám provolali slávu; pohled na tyto radostně rozjařené malé děti často mne hluboce dojal. Po celé cestě rozdávána byla vytištěná odpověď našeho císaře na petici občanstva mezi lid. Odpověď tato (lze ji čísti v Bohemii) byla nedostatečná a zněla tak neurčitě, že by se byla dala vykládati nejrůznějšími způsoby a to všechno, když se nám dostalo nejsladších slibů opravňujících k nejkrásnějším nadějím.

Deputovaní byli tím nad míru rozčileni a někteří vyjadřovali se o tom velmi energicky, tak na příklad: „Teď už nebudeme prositi, nikoliv! Teď budeme sami diktovati zákony!“ Nejnovější události činí to pravděpodobným.

K 6. hodině dorazili jsme konečně do *Ústí nad Orlicí* v Čechách, kde očekávalo nás nejslavnější uvítání. Všechny domy ozdobeny červenými a bílými prapory, všechny illuminovány, na nádraží obyvatelstvo městečka a všech okolních obcí a volání „Vivat“ a „Sláva“ bez konce. Až sem přijelo nám naproti několik deputovaných Pražského měšťanstva nás uvítati a byla pro nás připravena slavnostní hostina. Dostavili se lidé ze vzdálených míst až 6 hodin cesty, i staří, a nic mne více nepohnulo, než když jsem viděl v jejích očích slzy, když jsem spatřil, s jakou radostnou důvěrou mnohá matka svým dětem na nás ukazovala, ne — tak jako my necestoval žádný král!

Ale veškeré moje očekávání předstihlo naše slavnostní uvítání v Praze samé. Počínajíc u Invalidovny, dráha byla lidmi v pravém slova smyslu poseta, celý vrch Žižkov zdál se býti v pohybu a nádraží i bašta nemohly pojmuti množství lidu.

Davy stály tu hlava na hlavě, jásající, zpívající, plačící, křičící, zkrátka vše v největším rozčilení. Se všech domů vlály sáhodlouhé, běločervené prapory, ze všech oken litaly květiny, věnce a básně a se všech stran kývali nám na přivítanou. Osmdesátiletí starci tvrdili, že takovou oslavu ještě nezažili; neboť kde kdo oddával se plně radosti. Škoda, že netrvala déle a déle trvati nemohla, poněvadž poselství bylo tak nedostatečné, tak málo uspokojivé.

Když jsme se s nouzí protlačili z nádraží skrze massy lidu, vydal se průvod opět na cestu ku pomníku sv. Václava na Koňském trhu a tam sloužil arcibiskup „Te Deum“; pak přečtena byla odpověď na petici, která působila na radost asi tak, jako voda na oheň. Na večer ohlášena byla illuminace a již připravena, ale brzy táhly ulicemi tlupy studentů,

hrozící, že vytlučou okna, nebude-li okamžitě shasnuto a brzy setmělo se ve všech oknech.

Pokud jde o klid, nepotřebujeme se, milá matko, prozatím ještě ničeho obávat; neboť zápasící strany nejsou ještě plně vyvinuty a nestojí ještě tak příkře proti sobě, že by musilo nutně dojít k roztržce; snaha jejich směřuje ještě k tomu, aby se uvnitř konsolidovaly, upevnily a vyzbrojily k možnému boji. Ale o přítomném stavu věci napíši Vám jindy, prozatím podotýkám jen tolik: všechna moc leží nyní v rukou občanů pražských, *vláda jest úplně bezmocnou.*

Libám Vám ruce atd., atd.

Váš

Ferdinand,

čestný měšťan pardubický, m. p.

31. v pátek. Výbor obyvatelstva pražského sestavil na žádost velikého shromáždění lidu na ostrově Žofíně druhou žádost J. M. C., která se dnes do Vídně s deputací odeslala, jest obsažena v pěti člancích.

Poněvadž vzbouření mezi studentstvem pražským povstalo za příčinou, že na petici jejich od císaře nic povoleno nebylo, tedy povolil nejvyšší Purkrabí hrabě Stadion svou mocí zatím studentstvu celou žádost jeho, vyjmouc toliko článek čtvrtý, totiž „aby dovoleno bylo také navštěvovati cizé university i v běhu studií“. Povolení toto dal hrabě Stadion studentstvu písemně v VII. člancích vlastním svým podpisem stvrzeno a sice dne 28. t. m. Listina tato jest druhá základní tak, jako byla od 7. dubna 1348, první. Nové žití nastalo v učení svobodou.

(Následuje stručné vyličení průběhu revoluce v Berlíně až do 21. března očividně podle zpráv novinářských.)

Z mluvnice časoslov nepravidelných třetí třída. Žáci se nic neučí, není divu, když takové posily v domích svých obdržují. Odpoledne z krasopsaní latinské, z počtů dnes poneprv rozvrhování. Vojáckové Pana Kučery opět dnes vyrukovali. Mnoho štěstí!

POZNÁMKY.

¹⁾ Hostinec u Orla na hlavním náměstí byl tehdy prvním v Rokycanech. Existuje dosud pod změněným jménem „Lidový dům“.

Učitelé měli vedle platu jako „deputát“ od obce přiřčen určitý počet sáhů dříví. O tomto deputátním dříví děje se i později ještě opětovně zmínka.

²⁾ Bečov, něm. Petschau jest malé město v kraji chebském poblíže Karlových Varů. Pěstovala se tam s oblibou hudba a hudebníci tamní byli dlouho pověstní, cestující po městech a pořádající oblíbené koncerty. Jako plodný skladatel hlavně tanečních kusů, proslavil se tam vyučený Josef Labický, který byl také prvním sběratelem českých národních písní. Narodil se roku 1802 v Schönfeldu u Chebu, cestoval po různých zemích a r. 1835 zřídil kapelu v Karl. Varech. Zemřel r. 1881.

³⁾ Pražské Noviny zal. již r. 1719, trvale vydávané od r. 1785 byly odedávna úředním orgánem v Čechách a za absolutismu Metternichova jediným politickým listem v zemi. Bylo tomu ostatně stejně i v jiných zemích rakouských, kdy svoboda tisku byla věcí neznámou. Ostatní noviny — pokud tehdy vycházely, byly v první řadě beletristické a jen tu a tam směly přinášeti články povahy časové, jak samo sebou se rozumí přísně censurované. Náhodou byl od r. 1846 redaktorem Pražských Novin náš politický buditel Karel Havlíček, jenž přes veškerou opatrnost úřední censury dovedl tu a tam do úředního listu propašovati pod hesly cizozemskými články nepřímou kritiku neudržitelné poměry v zemích našich a poukazující na cesty k nápravě. Zejména užíval při tom hesel „Kytaj“ (Čína) a Irsko, kdež právě odehrával se odboj Irčanů proti Anglii, v němž proslul spolek „Repeal association“, založený r. 1830 O'Connelem. Pod heslem „repeal“ utvořilo se vlivem Havlíčkových zpráv tajné sdružení, které mělo velmi činnou účast v přípravách k památ-

né schůzi v lázni Svatováclavské. (O Havlíčkovi viz ještě pozn. č. 56.) Po vypuknutí revoluce a zavedení svobody tiskové vznikla ovšem řada nových časopisů politických, českých i německých. Havlíček založil si počátkem dubna svůj vlastní list, proslulé „Národní noviny“.

⁴⁾ Itálie byla první zemí evropskou, v níž hlásila se k slovu revoluce r. 1848. Ovšem účinku podobného jako revoluce francouzská nemohla mít, neboť Itálie byla rozdělena na řadu menších států. Největší vliv tam vykonávalo Rakousko, jemuž náleželo království lombardsko-benátské přímo, mimo to v několika státech vládly dynastie pokrevně spřízněné s Rakouskem. Italské hnutí národní spatřovalo právem v Rakousku nejhoršího nepřítele sjednocení národního a snah konstitučních. Hnutí toto stále rostlo, až v září 1847 dochází k přímým demonstracím protirakouským v Miláně, které v lednu 1848 počínají se objeovat i v jiných městech Rakousku podřízených. Italové bojkotují tabák i loterii, aby nepodporovali rakouský erár. Konflikty s důstojníky jsou na denním pořádku a heslem stává se „Morte ai Tedeschi“. Příznaky vření množily se pod vlivem zpráv po úspěšné revoluci na Sicilii, kdež 12. ledna 1848 vypuká vzpoura v Palermu, která zachvacuje celý ostrov. Sicilie svrhne absolutistickou vládu neapolských Bourbonů, hnutí pak přeskakuje na pevninu a 23. ledna nucen jest sám král povolit i v Neapoli kýženou konstituci. Po vzoru jeho povoluje dobrovolně ústavu Karel Albert, král sardinský 11. února a pod tlakem veřejného mínění i velkovévoda toskánský z rodu habsburského. Tak ještě před revolucí únorovou v Paříži větší díl Itálie dosahuje ústavních svobod. Vláda rakouská, bráníc se nebezpečí, vyhlašuje 22. února stanné právo v království lombardsko-benátském a zesiluje vojsko. Revoluce únorová vede k vypuknutí vzbouření v Miláně, jež končí 21. března ústupem Radeckého a vyklizením Lombardsko-benátska. Karel Albert vypovídá Rakousku válku a vpadá jako osvoboditel do Lombardie. Chvilí zdá se, že celá Itálie jest pro Rakousko ztracena.

Události italské měly i v Čechách ohlas ještě před revolucí a hnutím březnovým, o čemž srovn. výše

citovaný článek Kazbundův v Č. Č. Hist. str. 38 a násl.

O hnutí italském r. 1848 až 1849 viz P. Orsi „Moderní Itálie“. Str. 105 a násl.

⁵⁾ Besedy české, jakož i bály náležely mezi oblíbené a úspěšné prostředky, jimiž vlastenečtí buditelé čeští v letech předcházejících revoluci r. 1848 snažili se jazyku českému i společensky v t. zv. „lepších třídách“ získati platnost. První popud k nim vyšel z Prahy a podle vzoru zdejšího rozšířil se záhy po českých městech venkovských. Mezi pořadatelí byli studenti i jiní národovci, učitelé i kněží. Jak besedy takové vypadaly, poučuje nás vylíčení Karlíkovo. O oblíbenosti besed svědčí, že i J. K. Tyl sebral celou sbírku vážných i humoristických čísel, kterou vydal pod jménem „Besedy české“.

Heslo „Svornost“ bylo tehdy velice oblíbené; také pražská Beseda měšťanská, která měla v sobě soustřediti výkvět tehdejší české společnosti, zvolila si za heslo „Rovnost a Svornost“. O svobodě (liberté) ovšem za Metternichovy éry nebylo radno se zmiňovati.

⁶⁾ Rubeš Frant. Jaromír, své doby nejoblíbenější humorista český, narozen r. 1814; působil jako právník a úředník městský v různých místech a při nové organizaci soudní r. 1850 stal se soudním adjunktem (soudcem) ve Skutči, kdež zemřel již r. 1853. Rubeš stal se nejpobulárnějším svými deklamovánkami a písněmi, jichž sbírky začal vydávati r. 1837. Básničky ty vnikly záhy do nejširších kruhů a nebylo společenské zábavy neb besedy české, na které by nebyly bývaly přednášeny. Rubeš byl prvním a tehdy v pravdě jediným lidovým humoristou, jenž zůstal po desetiletí nedostížen. Jako nikdo do té doby vystihl prstonárodní lidový tón, což bylo hlavní příčinou jeho úspěchu.

⁷⁾ Jelen Alois, narozen r. 1800 na Časlavsku, zemřel r. 1857. Byl povoláním úředník a jako osvědčený národovec volen r. 1848 do říšského sněmu. R. 1849 stal se ministerským archivářem ve Vídni. Hlavní význam jeho je ovšem v pěstování hudby, hlavně české písně. V oboru tom byl pravým buditelem, neboť vystihl správně, že stejně jako slovo mluvené a psané i zpěv jest nejvhodnějším prostředkem k bu-

zení a udržování národního smýšlení a cítění. Veřejně vystoupil teprve r. 1840, ale docílil zakrátko pronikavého úspěchu. V Praze zařídil pěvecký sbor, jenž se stal věhlasným, a založil Žofínskou akademii. Nejvíce k trvalé popularitě jeho přispěly proslulé mužské sbory, vyznačující se melodičností. Z písní jeho vane naskrze ušlechtilý národní duch.

⁸⁾ Josef Frant. Smetana, rodák z Náchodska, nar. r. 1801 vstoupil do řádu praemonstrátů v Teplé, kdež působil, jak víme, i Karlíkův starší bratr Hugo, vystudoval teologii a byl několik let činným jako kaplan ve venkovských místech. Při tom horlivě zabýval se studiem i matematickými, přírodovědeckými, dějepisnými, filologickými, především jazyků slovanských. R. 1821 stal se profesorem fyziky na lyceu plzeňském a o 3 leta později získal doktorátu filosofie. V Plzni učil na lyceu i češtině, jako předmětu nepovinnému. Stal se záhy uznávaným a oblíbeným předákem národního hnutí na Plzeňsku. O popularitě a sympatiích k němu svědčí opětovně zmínky v pamětech Karlíkových.

Smetana založil v Plzni nejen knihovnu a čítárnu, ale české průmyslové kursy nedělní a byl členem hlavních tehdejších ústředních vlasteneckých spolků českých, jako Musea, Společnosti hospodářské, Matice české a jiných. Rozsáhlá jest literární činnost jeho, počínající ve větším měřítku od let třicátých. Jest mnohostranná jako byl obor studií jeho a zaujímá obor historický, fyziku, astronomii, matematiku, paedagogii, psal učebnice a četné články do časopisů, také zabýval se básnictvím. Činnost byla důležitá, jelikož tehdy ještě byl citelný nedostatek českých knih odborných a Smetana vynikl zde právě jako dobrý stilista. Následkem úrazu r. 1844 trpěl dlouhá leta zle zrakem, což však neoslabilo horlivost jeho. Zemřel r. 1861. Se známým filosofem Augustinem Smetanou příbuzným nebyl.

⁹⁾ Únorová revoluce v Paříži vypukla 22. zmíněného měsíce proti „občanskému králi“ Ludvíku Filipu Orleánskému (1830—1848), který, sám byv vynesena na trůn revolucí červencovou, zabočil záhy ve dráhu konservativní, ba zpátečnické. Úplatnost úřednictva a chamtivost králova a jeho ro-

diny sílila opoziční proudy a dopomohla jim k rychlému a snadnému vítězství, takže již 24. února musil Ludvík Filip i s rodinou prchnouti do Anglie. Ve Francii prohlášena republika. Revoluce únorová stala se signálem k vypuknutí bouří ve střední Evropě a severní Itálii. Již 13. března vypukla revoluce ve Vídni, 18. března v Miláně a v Berlíně. V Rakousku a Prusku padají pod nárazem jejím staré absolutní vlády, kdežto v ostatních zemích panovníci dobrovolně kapitulují a povolávají k vládě dosavadní vůdce opoziční na stavovských sněmích. O událostech italských viz pozn. 4.

¹⁰⁾ Metternich Klement Lothar Václav, kníže, narodil se r. 1773 v Koblenzi na Rýně jako potomek starého porýnského rodu hraběcího, který po Bílé Hoře r. 1630 nabyl inkolátu v Čechách (statek Kynžvart). Již otec jeho byl vyslancem a r. 1802 povýšen do stavu knížecího. Klement Metternich zveličil majetek svůj značně sňatkem s hraběnkou Leonorou Kounicovou, vnučkou proslulého kancléře, s ním vyženil rozsáhlé statky na Moravě. Věnoval se diplomatické službě rakouské, kdež dělal nevedsedně skvělou kariéru. Již r. 1801 jest vyslancem v Sasku, záhy potom v Berlíně a v Paříži. Ostatně Metternichovi jako diplomatovi nelze upřít značný talent. R. 1809 stal se správcem ministerstva zahraničního, v době značně svízelné po prohrané válce s Napoleonem a v postavení tom udržel se skoro 40 let. Vedl politiku rakouskou velmi opatrně, až po katastrofě Napoleonově v Rusku stává se Rakousko státem, jemuž připadá rozhodující role mezi rozvaděnými velmocemi. Tím povznáší se i Metternich na vrchol slávy. Již r. 1813 vyjednává jako rovnocenný s Napoleonem a na kongresu vídeňském r. 1814—1815, jemuž předsedá, jest pravým rozhodčím osudů tehdejšího světa. Tehdy byla na desetiletí definitivně upravena tvářnost Evropy.

To byl vlastní vrchol činnosti Metternichovy -- doba potomní dovedla lesk ten jen zkazit. Kdyby byl zemřel roku 1815, byl by odešel jen s pověstí jednoho z nejlepších státníků všech dob. Ale Metternich přežil svou dobu o mnoho desíletí. Veliké dny jeho z doby Napoleonovy čím dál více upadaly v zapomenutí pod dojmem odporu, s nímž stavěl se jako nositel tendencí reakčních soustavně a všude proti probouzejícímu se

liberalismu a konstitucionalismu. Nejvíce ovšem v Německu. A toto působení ovládá tradiční obraz. V zapomenutí upadl veliký Metternich doby napoleonské a v paměti zůstává jen starý, malicherný, zpátečnický kancléř, šířící kol sebe tmou, typický představitel reakce, eponym „metternichovského Rakouska“. Ovšem, že i zde tradice populární nadsazuje a podle zvyku svého shrnuje celou dobu pod jediným jménem jakožto heslem, Metternich co nerozlučný druh reakce a jediná její příčina. O získání a udržení pověsti té se ostatně Metternich staral poctivě, puzeť jsa přímo chorobným strachem před revolucí. Stal se hlavním sloupem „Svaté aliance“, která po řadu let dusila veškeré liberální snahy a pokusy v Evropě. Stejně neblahé bylo jeho působení na politiku vnitřní. Metternich vykonával takřka neomezený vliv na omezeného císaře Františka I., s nímž spojoval její ideové strach z novot a revoluce. Roku 1826 stává se předsedou ministerské rady, byv již roku 1821 jmenován dvorním a státním kancléřem. Tehdy byl vskutku v Rakousku všemohoucím; vůbec jméno jeho po Evropě vyslovováno jako jedno z nejvýznamnějších skoro po půl století. I po smrti Františka I. (1835) zachovává si kancléř neomezený svůj vliv ve státní konferenci, která vede vládu za churavého Ferdinanda I. Vliv ten jest ovšem nad míru neblahý a stává se tím zhoubnějším, čím ztrnulější stává se sám Metternich a okolí jeho na straně jedné a čím více naproti tomu probouzí se politické uvědomění v zemích rakouských přes veškeré překážky, jež klade mu v cestu policie a censura. Veřejné mínění vystihlo tento vliv Metternichův, přezvavši ho „Mitternacht“. Metternich maří veškeré pokusy reformní, zbraňuje, aby se sebe menší měrou povolilo duchu doby, kdy už všude v zemích okolních se počíná hýbat nový život politický. Vláda rakouská stává se ve světě pověstnou svou ztrnulostí a malicherností.

V té době zastihuje ji revoluce r. 1848, jejíž první oběti stává se nenáviděný kancléř. Nucený odchod jeho byl podnětem pro spousty pamfletů, karikatur atd., jimiž vybil se dávno nahromaděná nenávist. Podařilo se mu uprchnouti do Anglie a teprve v září 1851 vrací se do Vídně, kdež zemřel r. 1859. Pohřben jest v ro-

dinné hrobce na panství v Plasech, které koupil r. 1806. Jak veliký byl vliv jeho na současníky, dokazuje, že jméno Metternich a metternichovský zachovalo si svůj hanlivý smysl až podnes. (O rehabilitaci Metternichovu pokusil se R. Srbik ve spise „Metternich“. V Mnichově 1925. Avšak pravdivým zůstává obraz dosavadní, jak dovedl nejnověji Viktor Bibl „Metternich in neuer Beleuchtung“ ve Vídni 1928.)

⁴¹⁾ Ferdinand I. nar. 1793, syn a nástupce císaře Františka I. dosedl na trůn 1835, byl od mládí tělesně i duševně churav, takměř slabomyslný, takže sám nebyl schopen vlády. (Sr. krátké, ale názorné vyličení osobnosti jeho v dopise člena první deputace pražské Ferdinanda Šebánka, otištěném ke dni 30. března.) Stát spravovala t. zv. státní konference r. 1836 dosazená, skládající se z arcivévodů Ludvíka, Františka Karla a z obou nejvyšších ministrů Metternicha a Kolovrata. Metternichův vliv ovšem zůstává rozhodným a s ním reakční absolutismus. Ferdinand korunován byl 7. září 1836 na krále českého, jako poslední v této hodnosti. V bouřlivém roce 1848 nucen jest důsledkem druhé revoluce vídeňské prchnouti koncem května do Inšpruku (sr. záznamy Karlíkovy od 21. května až do počátku června), odtud vrací se do Vídně teprve prostředkem měsíce srpna, ale již revoluce říjnová nutí jej opět prchnouti, tentokrát do Olomouce; sněm říšský svolán do Kroměříže. Vojensko-šlechtická strana, jež dostává se k moci novým ministerstvem Schwarzenbergovým za patronance Windischgrätzovy (sr. pozn. 42), vymohla 2. prosince r. 1848 abdikaci císařovu, aby nový panovník, František Josef, nejsa vázán slibů, měl volné ruce. Ferdinand uchýlil se do Prahy, kdež žil v ústraní až do své smrti 29. května 1875. Manželka jeho Anna, rodem princezna sardinská, zemřela roku 1884.

⁴²⁾ Arcivévoda Štěpán jest jedna z nevalně četných sympatických postav z rodu habsbursko-lotrinského. Nar. se r. 1817 jako syn arcivévody Josefa, bratra císaře Františka I., pátatina uherského. Otec jeho založil maďarskou linii habsburskou, dodnes žijící a Štěpán obdržel již uherské vychování. Roku 1844 povolán byl za správce zemského v Čechách. V úřadě tomto setrval až do listopadu roku 1847. Získal

si upřímných sympatií svou lidumilnou povahou. Že byly zaslouženy, dotvrzuje se v době naší, kdy staly se přístupny veškeré archivy vídeňské. Z tajných dříve akt jest patrné, kterak Štěpán měl nepoměrně větší porozumění pro ducha doby a kterak, ovšem marně, snažil se stanovisko toto uplatňovati proti bezmyšlenkovému absolutismu Metternichovu. Bouřlivé dny roku 1848 nezastihly již Štěpána v Praze, jelikož zemřel otec jeho, jenž zastával úřad palatina 51 let. Štěpán stal se jeho nástupcem v době, kdy již na sněmu uherském vše vřelo jako neklamná předzvěst revoluce. Vůči hnutí tomu byl bezmocen a v září 1848 nevděčný úřad svůj složil. Byl dokonce obviňován z přílišné povolnosti vůči revolučním živlům a odešel dobrovolně do ciziny. Žil na zámku Schaumburgu v Porýnsku ještě skoro 20 let, zabývá se vědou a uměním, Zemřel r. 1867.

¹³⁾ Arcivévoda Albrecht (1817—1895) byl nejstarším synem známého vojevůdce arcivévody Karla. Jako člen panujícího rodu dělal nevšedně rychlou vojenskou kariéru; již ve 13 letech r. 1830 stal se plukovníkem. Skutečně v hodnosti té sloužití začal r. 1837. Již 6 let poté stal se podmaršálkem a r. 1845 velícím generálem v Rakousích. Jako takový stal se následkem revoluce svrchovaně nepopulárním, jelikož dal střelci do demonstrujících. Musel složit velitelství a odebral se na bojiště italské. Tam po prvé skutečně prokázal vojenskou schopnost u Novary r. 1849. V letech 1851 až 1860 zastával nepopulární úřad generálního guvernéra a vrchního velitele v pokořených Uhrách. Roku 1863 povýšen na maršála a r. 1866 zvlétnul u Custozzy nad Itálií. Poté byl do konce svého života generálním inspektorem rakouské armády. Napsal i několik odborných spisů a vykonával veliký vliv na zahraniční politiku. Na rozdíl od proudů velkoněmeckých, nabývajících čím dále tím více u dvora vrchu, zastával Albrecht zásadně stanovisko sblížení s Ruskem v politice zahraniční a opření se o Slovan y uvnitř, resp. získávání vlivu u Slovanů balkánských. O věcech těch sdělil vydavatelů zajímavé podrobnosti spisovatel A. P. Šlechta, který čerpal je přímo z kruhů vysokého úřednictva vídeňského. A sice toto: sestra hraběte Taaffeho, potomního dlouholetého

ministerského předsedy rakouského, byla dvorní dámou u manželky arcivévody Albrechta a měla tudíž příležitost vniknouti do mnohých intimít politických, zejména též zvědět takřka bezprostředně, o čem se jednalo zvláště s císařem. Albrecht měl na Františka Josefa s počátku značný vliv a též uznával ve mnohém jeho autoritu. Po nešťastné válce r. 1866 vystihl Albrecht správně, že Prusko se na dráze výbojů jednou nastoupené nezastaví a byl přesvědčen, že rozmach jeho musí vésti k tomu, že říše Rakouská bude vytlačena ze své mocenské posice v Evropě. Mnil, že má se tomu čeliti slovanskou orientací. Vlivy Albrechta a jeho strany byly silnou oporou pozdější vlády Taaffovy (1879—1893), která zahájila na rozdíl od bezohledné germanisační éry minist. Auersperg-Lasserova t. zv. éru smířovací a získala zejména české poslance k upuštění od dosavadní pasivní oposice. Vliv Albrechtův však počal průběhem let osmdesátých slábnouti a František Josef, jenž nedovedl se povznést k vyšší koncepci státnické, upadal úplně do područí směru velkoněmeckého. Konce politiky této se dostavily s matematickou nutností.

Albrecht byl soukromě jedním z nejbohatších mužů v Rakousku, jenž vlastnil ohromné latifundie ve Slezsku (Těšínsko) a v Uhrách. Také byl majitelem různých velkých průmyslových podniků. Zůstaly po něm neobyčejně cenné sbírky umělecké, které většinou zdědil. Dědicem Albrechtovým, jenž byl bezdětek, stal se jeho synovec arcivévoda Bedřich (nar. 1856), potomní vrchní velitel vojsk rakouských ve světové válce a pověstný snahami germanisačními jako „markýz Gero“.

¹⁴⁾ Josef Müller byl posledním vládnou jmenovaným purkmistrem pražským. Byl Němec od Rumburku, absolvoval práva, prošel normální kariérou u magistrátu, kdež jmenován r. 1836 apelačním radou. Purkmistrem stal se r. 1838, r. 1845 povýšen byl na rytíře.

Müller, obávaje se šíření revolučního smýšlení, snažil se mařití intrikami činnost Výboru svatováclavského, opíraje se o německou plutokracii, reprezentovanou hlavně německým kasinem. Jako typický byrokrat nehodil se do prostředí tehdejšího a stal se pro

obojetnost svou v brzku krajně neoblíbeným, takže na popud samého šéfa politické správy hraběte Stadionu již 22. března resignoval a odejel z Prahy. Vrátil se pak ke službě soudní jako apelační rada a zemřel r. 1862. Sr. Kazbunda, l. c. zvláště str. 63, 93 a násl.

¹⁵⁾ Kokarda pochází z Francie, odkud nošení její rozšířilo se po celém světě křesťanském. Ve Francii nosili ji již před revolucí a sice bílou, t. j. barvu král. rodu bourbonského. Za revoluce k bílé připojeny barvy města Paříže: červená a modrá, čímž vznikla trikolora. U nás v březnu 1848 začaly se nositi kokardy v barvách zemských, t. j. bílé a červené, a to zprvu i v německých krajích, tam ovšem již za několik týdnů pod vlivem agitace velkoněmecké vystřídaly je namnoze kokardy černo-červenozlaté. (Sr. pozn. č. 38.)

¹⁶⁾ Hrabě Rudolf Stadion pocházel z velmi staré rodiny původu z kantonu Grisonského ve Švýcarsku, která později přestěhovala se do Švábska. Počátky její doloženy jsou již ve 13. století. Členové rodu toho záhy vstupovali do služeb Habsburgů jako vyšší úředníci a r. 1705 dosáhli hodnosti hrabat. Rod tento již r. 1696 nabyt indigenátu v Čechách. Nejznámějším byl Jan Filip hr. Stadion (1763—1824), státník a diplomat, v letech 1805 až 1809 ministr zahraničních záležitostí a předchůdce Metternichův. Vláda jeho znamenala jakýsi náběh k liberalismu, avšak skončila následkem porážky s Francií ve válce r. 1809. Stadion byl pak ještě ministrem financí v kritické době po kongresu vídeňském r. 1815. Starším jeho synem byl František, nar. r. 1806, jenž věnoval se službě politické, stal se guvernérem v Terstu a v Haliči, kdež zastihly jej události r. 1848. Jako místopředseda získal si značnou popularitu mezi rusínským obyvatelstvem a hrál důležitou roli jako vůdce rusínského poselstva v říšském sněmu vídeňském. Sr. pozn. č. 54. V listopadu r. 1848 povolán za ministra vnitra do nového kabinetu Schwarzenbergova a tam stal se známým jako autor oktrojované ústavy ze dne 4. března 1849, zvané podle něho také „ústavou Stadionovou“. Stadion již v červnu 1849 postižen byl nezhojitelnou chorobou a zemřel r. 1853.

Mladší bratr jeho Rudolf (nar. 1808) udělal rovněž rychlou kariéru ve službě politické u dvorské kanceláře a již r. 1845 jmenován místopředsedou moravsko-slezským, odtud povolán za gubernálního presidenta a nejvyššího purkrabí v Čechách, když v listopadu 1847 odešel do Uher dosavadní správce země arcivévoda Štěpán. Stadion nastoupil svou funkci v lednu r. 1848 a revoluce jej úplně překvapila, jako nejen ostatní vedoucí státníky rakouské, ale i politiky naše (na př. Palackého). Stadion byl muž konciliantní a povahy váhavé, měl celkem dobrý postřeh, a jistý smysl pro požadavky doby; vůči hnutí lidovému, začínajícímu 11. března, choval se zdrženlivě, ale správně vystihl, že převážně nabývá českého rázu. Bouřlivé dni březnové záhy jej vyčerpaly, takže již 22. března žádal za zproštění.

Události předcházející vypravení II. deputace („podepsal“), rozhodnutí to jen utvrdily. Resignace přijata 6. dubna a nástupcem Stadionovým jmenován mladý arcivévoda František Josef, který měl vykonávat obdobné funkce jako před ním arcivévoda Štěpán.

K nastolení Františka Josefa jako místopředsedy nedošlo pro politické důvody, Stadion opouští svůj úřad 15. dubna a nástupcem jeho stává se hrabě Lev Thun (viz pozn. č. 51). Stadion zemřel r. 1882. O činnosti jeho r. 1848 viz zejména Kazbunda l. c.

¹⁷⁾ Oslava 500letého výročí založení university pražské stála před vypuknutím březnového hnutí v popředí veřejného zájmu. Přípravy k ní zahájil Akademický senát již r. 1842. K oslavě této upínaly se také naděje českých národovců, ale právě proto vzbuzena byla nedůvěra kruhů vládních, zejména samotného Metternicha, který všude spatřoval strašidlo revoluce, zejména kdyby směli na universitě pražské přednášeti zahraniční učitelé aneb kdyby studentům mělo býti povoleno studium v cizině. Také obával se, že tím bude posílněn „slavismus“, který se povážlivým způsobem začíná hýbat mezi šlechtou a učenci, vadilo mu dokonce, že zakladatel university Karel IV. má býti oslavován jako český král. Kolovrat oslavám byl nakloněn a jako obyčejně odporoval Metternichovi. Bouřemi revolučními cvšem zájem o slavnosti byl značně zmenšen, takže odbyly se vlastně bez ohlasu veřejnosti. Sr. Kazbunda l. c. str. 28.

¹⁸⁾ Město Ulm proslulé kapitulací rakouské armády Mackovy v říjnu 1805, povýšeno bylo r. 1842 na říšskou pevnost prvního řádu (dalšími byly Rastadt, Landau, Mohuč, Luxemburg). Posádky v pevnostech těchto skládaly se z kontingentů spolkových států, mezi něž náleželo i Rakousko až do zániku německého bundu r. 1866.

Velitelství pražské zesílilo koncem března posádku o několik oddílů myslivců, poněvadž byly pro službu ve městě způsobilější než dělostřelectvo. (Viz Kazbunda I. c. str. 106.) Sr. zápis k 19. březnu.

¹⁹⁾ Národní garda (garde nationale) jest zařízení původu francouzského. Ve Francii vstoupily v život na základě výnosu usnesení Národního shromáždění ze dne 12. června 1790 za velké revoluce. Při organizaci jejich získal si velké zásluhy Lafayette. Národní gardy sestavovány z občanstva, jež bylo ozbrojováno a jehož sbory volily si samy důstojníky. Účelem národních gard bylo v prvé řadě zachovávání pořádku v zemi, po případě vojenská služba uvnitř země, kdežto pravidelného vojska užívalo se za hranicemi.

Zřízení toto šířilo se za zaváděním ústavnosti a pokládáno teoreticky za nerozlučný doprovod, spatřována v nich záruka jednak proti absolutismu, jednak proti nátlaku zdola. Proto také již ve člancích, přednášených v lázni svatováclavské objevuje se požadavek po jejich zřízení. Členy národní gardy stávali se pouze občané vykazující jistý majetek neb stupeň vzdělání. Proto čítány k nim ozbrojené sbory měšťanské a tak zvaná studentská legie. V Praze prakticky se uplatnily po prvé za bouří protizidovských počátkem května (srovnej zápis ke dni 5. května). Méně za revoluce červnové. U nás zřízení toto se brzy přežilo jako celá revoluce, neboť bodré občany záhy omrzela namáhavá služba, a tak upadlo v zapomenutí.

Samostatnou část národní gardy tvořila v Praze (jako ve Vídni) t. zv. akademická neboli studentská legie, složená ze studentů a doktorů příslušných fakult. Sestávala z „kohort“ právníků, lékařů, filosofů a techniků, kterým veleli volení tribuni. Kohorty dělily se na centurie, vedené centuriony. Zbraně vydány jim byly správou vojenskou. (Sr. pozn. č. 39.)

²⁰⁾ Bohemia byl časopis, založený r. 1828 známým pražským vydavatelstvím Haaseovým, původně jen beletristický, vydávaný německy. Od roku 1844 redigoval jej svou dobou známý spisovatel Frant. Klučák (Klutschak). Po zrušení censury v březnu r. 1848 přeměnila se Bohemia v časopis politický. Vycházela i nadále německy, avšak tendence její nebyla tehdy ještě protičeská. Klučák r. 1848 jal se také vydávati „Konstitutionelles Blatt aus Böhmen“, list liberální, příznivý snahám českým, z něhož Karlík také někdy cituje. Klučák zůstal až do r. 1877 vrchním redaktorem a do r. 1881 vydavatelem Bohemie, která se ještě za jeho působení přeměnila v list německo-liberální, kterým jest dodnes. Zemřel r. 1886.

²¹⁾ Brauner Frant. Aug. nar. r. 1810 v Lito-myšli, vystudoval práva a stal se úředníkem městským a později vrchnostenským. Zde seznámil se s ožehavou tehdy otázkou vyvazení stavu rolnického z roboty, což byla nejdůležitější sociální otázka toho času. Zabýval se otázkou tou i literárně. Roku 1847 vydal ve Vídni spis „Böhmische Bauernzustände“ a brzy na to česky „O robotě a vykoupení se z roboty“. Jako odborník na tomto zanedbaném poli získal si neobyčejnou popularitu a strůjci březnového hnutí pražského vyžádali si od něho formulování článků, které měly býti přednášeny na schůzi v lázni Svatováclavské 11. března. Braunerovou zásluhou bylo, že umístil tam hned na začátku článek dožadující se spojení zemí koruny české. Brauner volen byl do zemského sněmu v několika okresech, i do sněmu říšského. Po revoluci červnové byl vězněn a vyšetřován až do 8. srpna. Na říšském sněmu vynikal jako právník a řečník, takže náležel mezi vůdce české delegace a pravice vůbec. Po rozpuštění říšského sněmu v Kroměříži r. 1849, usadil se v Praze jako advokát.

Po obnovení ústavnosti r. 1860 ocitá se Brauner s Palackým a Riegrem opět v čele politiky české a uplatňuje se jako poslanec. Předržel ještě dobu pasivní oposice (1863—1879) a s českou delegací vstoupil do říšské rady. Zemřel však již 21. června 1880. Psal politická pojednání, staral se o pěstování styků se Slovanstvem, hlavně s Ruskem, zastával důležité funkce samosprávné a byl vyznamenán četnými hodnostmi.

²²⁾ Zámorsk jest vesnice poblíže Vys. Mýta se zámkem a tvořila až do r. 1848 zemský statek s několika jinými usedlostmi. Statek ten náležel několik let Valdštýnovi, pak dlouho rodu Kolovratů liebstejnských a hrabat z Bubna, od nichž přešel r. 1780 v držení rodiny Jeníků Zásadských z Gamsendorfu. Táž držela jej ještě r. 1848 a tehdejší majitel Bedřich, který deputací pražskou hostil, byl osvědčený český národovec. Prodal Zámorsk r. 1849 a zemřel r. 1857.

²³⁾ Dvořáček Jan, rodák moravský (n. r. 1808), znamenitý právník, jenž vystudoval ve Vídni a dosáhnul doktorátu, věnoval se advokacii. Při vypuknutí revoluce byl suplentem soudního řádu na Tereziánské akademii a prokurátorem národa slovanského na universitě vídeňské. Stal se uznaným vůdcem české menšiny ve Vídni, zúčastnil se v červnu slovanského sjezdu v Praze a byl zvolen místopředsedou sekce českoslovanské. Dvořáček byl jedním z nečetných moravských Čechů, kteří již r. 1848 byli rozhodnými stoupenci spojení zemí koruny české. Byl též zvolen za poslance do sněmu moravského za velkostatky r. 1848 a opětně r. 1861 po obnovení ústavnosti. Zemřel však již r. 1865. Dvořáček byl na slovo vzatý znatel slovanských jazyků a právních zřízení, kteráž poznal z vlastní zkušenosti na četných cestách.

²⁴⁾ Kolowratové byli starým panským rodem českým, jenž doložen jest již ve století XIV. a dělil se ve více větví, z nichž zejména vynikli krakovští a libštejnští. František Antonín narozen r. 1778, zemřel 1861, byl poslední potomek posléze jmenované větve. Jako mnozí jiní šlechtici věnoval se službě politické a přirozeně rychle postupoval. Již r. 1802 stal se hejtmánem měst pražských (t. j. jako dnes policejní ředitel) a r. 1810 po hraběti Wallisovi nejvyšším purkrabím (t. j. šéfem politické správy) v Čechách, jímž zůstal až do roku 1826. Na tomto veledůležitém místě osvědčil se nejen jako vynikající úředník, nýbrž i jako podporovatel vědy a umění a český vlastenec. Náležel ke členům české šlechty, která horlivě podporovala nadějně se rozvíjející český národní ruch. Na účely národní pamatoval ještě ve svém testamentu. Vedle snah o pěstění jazyka a literatury české přispěl zejména k založení „Musea království českého“, které vlastně

vlivem svého úředního postavení vůči vládě vídeňské ve skutek uvedl.

Zajímavé jest, že dovedl k tomu využití nedůvěry ztrnulých vídeňských vedoucích úředníků, jímž dovedl učiniti myšlenku zřízení musea stravitelnou, ba docela sympatickou tím, že je přesvědčoval, že ústav takový bude odváděti veřejnou pozornost od snah politických, jichž nejvíce se obával Metternich. Pověst, kterou získal si Kolowrat jako správce království českého, byla příčinou, že r. 1826 povolán byl za státního ministra do Vídně. Tam působil až do r. 1848 vedle Metternicha. Postavení to nebylo valně příjemné, neboť Kolowrat přirozeně musil nésti stále rostoucí odium celé vzdělané Evropy proti zpátečnické vládě rakouské, jeimž byl důležitým členem. Kolowrat ocitá se záhy v tichém rozporu se všemohoucím Metternichem, jehož neblahý vliv ovšem zůstává rozhodným. On sám byl také konservativce, ale přece jen nepoměrně přístupnější liberálním názorům než kancléř, jehož zaostalost a strach před novotami stále rostla. V posledních letech odehrával se mezi oběma státníky tichý zápas, zabíhající až do malicherností, takže na konec stýkali se spolu jen písemně (sr. pozn. č. 10). Nicméně i Kolowrat zachoval si velký vliv, jelikož ovládala důležitý resort finanční. Veřejné mínění správně vyčtilo tento rozpor a do jisté míry s Kolowratem sympatizovalo. Tak se stalo, že revoluce r. 1848 vynesla zprvu na povrch Kolowrata, který stává se předsedou prvního konstitučního ministerstva rakouského. Jako takový jednal hned po nastoupení svém s deputací českou, avšak již 4. dubna odstupuje s jeviště politického navždy. Nástupcem jeho stává se dosavadní ministr zahraničních záležitostí generál hr. Ficquelmont (1777 až 1857), který ovšem zastává předsednictví jen prozatímně a odstupuje 4. května téhož roku, kdy stává se nástupcem jeho dosavadní min. vnitřní svob. pán Pillersdorf (viz pozn. č. 28). Podle Kolowrata jmenovaly se nynější Příkopy po nějakou dobu třídou Kolowratovou a ve Vídni ještě podnes nazývá se část Okružní třídy Kolowrat-Ring. — Jaký měl smysl pro vědu a umění dokazuje, že zanechal knihovnu o 35.000 svazcích, kterou odkázal Museu českému.

²⁵⁾ Petr Fastr, jehož jméno nerozlučně spjata jest s dějinami r. 1848, narodil se r. 1801 v Pošumaví. Byl vyučeným mlynářem, avšak r. 1840 odstěhoval se do Prahy, kdež otevřel si kavárnu v Královské lázni, později hostinec „U zlaté husy“ na tehdejším Koňském trhu, nyní Václavském náměstí. Místnost tato stala se jedním z nejdůležitějších středisek vlastenců českých z řad měšťanů, i jimých, kdež přetřásány otázky dne, pronášeny stížnosti na zbahnělý, zpátečnický režim předbřeznový, jenž tžil všechno občanstvo zemí rakouských a Čech zvláště. Fastr sám účastnil se již předrevolučního národního ruchu. Rok 1848. pak stal se vrcholným bodem jeho činnosti. Fastr to byl, který rázností a odhodlaností přispěl k tomu, že památná schůze v lázni svatováclavské 11. března přes tajný odpor vlády přece se konala. Po té hrál Fastr velmi důležitou roli ve výboru Svatováclavském, utvořeném k vypracování I. petice panovníkovi. byl členem první deputace vypravené do Vídně za týmž účelem a po nepříznivém vyřízení byl vůdcem lidu, který vynutil na guberniálním presidentu Stadionovi podepsání druhé petice. Tehdy získal si vrcholu popularity. Zasedal pak i v Národním výboru. Fastr i venku často řečnil a Zlatá husa byla oblíbeným shromážděním národovců, zejména českého sboru Svornost.

Když vypukla revoluce, opustil 13. června ráno Prahu, aby zahájil na venkově agitaci ku pomoci hlavnímu městu. Při dobrodružném útěku tomto byl by Fastr málem býval zastřelen. Na této agitační cestě dostal se také do Rokycan (sr. zápis ke dni 13. června) a ještě dále až za Plzeň, až konečně poblíž Stodu byl zatčen a dodán do vyšetřování vojenskému soudu na Hradčany. Jeho značná popularita u přátel a nepřátel projevila se tehdy jasně zejména posměšky a tupením se strany Němců a zpátečníků. Fastr byl několik týdnů vyšetřován a teprve 16. září propuštěn, aniž byl odsouzen. Tím končí nejpůvodnější epizoda života jeho. V Praze nadchází klidnější poměry a tážiště politiky přenáší se do Vídně. Fastr ještě do r. 1850 uplatňuje se u veřejnosti, zejména jako člen městské rady, avšak významné role politické již nehraje. Za nové ústavnosti v letech šedesátých již veřejně nevystupuje. Zemřel 13. listopadu 1868.

²⁶⁾ Trojan Alois Pravoslav nar. r. 1815 na Slánsku, účastnil se již jako student horlivě národního ruchu, zejména také s Riegrem a Štrobachem. Roku 1838 absolvoval práva a stal se úředníkem magistrátu litoměřického, od něhož přešel ke komorní prokuratuře v Praze. Ačkoliv byl státním úředníkem, přece popularita jeho byla tak veliká, že pořadatelé schůze v lázni svatováclavské vyhlédli si jej jako svého řečníka. A tak se stalo, že byl to Trojan, který první veřejně hlásal politické požadavky české. Byl zvolen za člena první i druhé deputace do Vídně a zasloužil se zejména o vypracování kabinetního listu z 8. dubna 1848, jež Pillersdorf podle návrhu jeho přijal. Trojan zahrnován byl po zásluze veřejnými funkcemi, jmenován čestným měšťanem Pražským, zvolen do obecního zastupitelstva, zemského výboru, národního výboru i sněmu říšského. Když nastala reakce, nucen byl upustiti od práce politické, avšak věnoval se pilně práci kulturní, zejména jako jednatel sboru pro zbudování Národního divadla. Opustil státní službu a r. 1856 stal se notářem v Rakovníku. Po obnovení ústavnosti zvolen r. 1861 do sněmu a zaujal zde opět místo jako jeden z předních poslanců českých. Byl též na říšské radě a účastnil se pasivní opozice. Trojan byl jedním ze sedmi poslanců mladočeských, kteří opustili pasivní opozici vůči sněmu českému. Při vstupu delegace české do říšské rady roku 1879 pověřen Trojan vypracováním jejího prohlášení. Uplatňoval se jako pilný pracovník odborník, zejména v otázkách jazykových, úřednických a školských. Roku 1890 rozchází se se stranou staročeskou v otázce punktací. Byl činným i jako pracovník menšinový a odborný spisovatel, jenž zejména přispíval do právnických časopisů. Zemřel 8. února 1893 v Praze.

²⁷⁾ Pinkas Adolf Maria (1800—1865) narodil se v Praze a pocházejí ze zámožné rodiny, snadno získal si dobré průpravy pro pozdější politické působení. Studoval doma i v cizině, kdež v Heidelbergu měl příležitost, seznámiti se s liberálním hnutím studentstva německého. Roku 1823 dosáhl doktorátu práv a r. 1832 stal se zemským advokátem v Praze jako společník svého otce. Kancelář tato měla bohatou a vznešenou klientelu a Pinkas získal si záhy významné

společenské styky, zejména s členy stavovské opozice na sněmu českém, od nichž také býval brán v potaz v odborných záležitostech. Dopisoval také tajně do lipského časopisu „Grenzboten“, kamž s oblibou v neudržitelných poměrech v předbřeznovém Rakousku psali literáti, jimž censura metternichovská zbraňovala činiti tak doma.

Politicky Pinkas do r. 1848 vystoupiti nemohl, avšak jakmile vypukla revoluce, stal se rázem jedním z hlavních činitelů politiky české. Tak zvolen byl místo onemocnělého dra Friče do první deputace pražské, dále do obecního zastupitelstva, do Národního výboru a do říšského sněmu vídeňského. Zde a pak v Kroměříži byl jedním z nejvýznačnějších členů delegace české, k čemuž přispívalo nejen jeho rozsáhlé odborné vzdělání, ale také imponující zevnějšek a řečnické nadání. Pinkas nebyl však ani tak český nacional jako spíše teoretický liberál. Směr tento ovšem sdružoval jej s hnutím r. 1848 od prvopočátku. Na sněmu říšském zvolen byl za člena Ústavního výboru, který měl vypracovati budoucí ústavu říše. Snahy výboru tohoto a sněmu přetrženy byly rozpuštěním jeho; pokud to šlo, uplatňoval se dr. Pinkas politicky dále a ještě r. 1850 s jinými zakládá demokratický list „Union“. Záhy na to nastávající reakce donutila jej k politické nečinnosti. Jakmile roku 1860 obnovuje se ústavnost, vystupuje Pinkas ihned zase jako jeden z vůdců české politiky s Palackým, Riegrem a Braunerem. Pro jistá zklamání z voleb přešel však Pinkas pojednou do tábora německo-centralistického, jako již dříve učinil jeho zeť, rovněž rodák pražský, liberální politik a vynikající historik Antonín Springer. Pinkas v posledních letech svých působil ještě jako poslanec na sněmu zemském a co člen zemského výboru.

²⁸⁾ Pillersdorf Frant., svob. pán, (1786—1862) narodil se v Brně, absolvoval práva a věnoval se politické službě, kdež dosáhl hodnosti kancléře spojené dvorské kanceláře. Již v době předbřeznové prohlášoval se o něm, že jest přivrženec reformem; jako takový nemohl počítati tehdy s valným úspěchem, avšak získal si u veřejnosti pověst liberála a tím jisté popularity. Zabýval se již tehdy teoreticky studiem různých ústav.

Převrat r. 1848 znamenal pro něho zprvu velký úspěch, neboť již 20. března povolán byl za ministra vnitřa do nově utvořeného moderního ministerstva zemí neuherských. Jako takový vydal první společnou jejich ústavu z 25. dubna 1848, zvanou podle něho ústavou Pillersdorfovou, která však nevstoupila vůbec v život. P. stává se 4. května dokonce předsedou ministerstva, avšak ve funkci této stihá jej neúspěch za neúspěchem. Vláda jeho vyznačuje se nevšední slabostí na venek i uvnitř, zejména vůči demagogům, ovládnutým vídeňskou ulici. Vláda nucena jest nátlakem jejím 15. května odvolati sotva vyhlášenou ústavu a svolati t. zv. ústavodárný sněm říšský. Další revoluční hnutí 26. května činí z ní přímo hříčku v rukou vídeňského výboru bezpečnosti. Zatím dvůr s císařem, necítí se ve Vídni bezpečným, uchyluje se do Innsbrucku v pozn. 28. IV. Vláda zmitána jest krom toho i krisemi zahraničními; odboj a válka v Itálii, nebezpečí velkoněmecké i maďarské, vůči nimž jeví se jako třtina větrem se klátící. Osmého července odstupuje. Pillersdorf zůstává ještě členem říšského sněmu, avšak do veřejných záležitostí zasahuje jen občas písemnými projevy, zejména politickými brožurami.

Nešťastná role, kterou hrál jako šéf vlády, vynesla mu r. 1852 dokonce vyšetřování a trest disciplinární. Přes to, že jako ministr při uznané své dobromyslnosti jevil se slabým vůči hnutí revolučnímu, přece jen trest tento nebyl zasloužený, neboť doba vlády jeho spadala do nejhorší doby revoluční. Potlačení červnových bouří v Praze nastává přelom hnutí revolučního nejen v Rakousku, nýbrž v Evropě vůbec, revoluční vášně ochabují a nástupcové Pillersdorfovi mají nepamětně snadnější práci. P. byl také po obnově ústavnosti r. 1861 rehabilitován.

²⁹⁾ Rodina Montecuccoli pocházela z Modeny a jest doložena již ve XII. století. Ve službách císařských proslavil se nejvíce jako vojevůdce hrabě Rajmund Montecuccoli (r. 1608—1681), vítěz nad Turky a domnělý autor známého okřídleného slova: „K válčení jest třeba peněz, peněz a zase peněz!“ Hodnostář, s nímž jednala pražská deputace, byl patrně hrabě Albert Montecuccoli (1802—1852), tehdy před-

nosta sekce v minist. vnitra, který byl později až do r. 1849 také ministrem. Kromě něho byl tehdy také jiný Montecuccoli (Rajmund, nar. 1806) císařským komořím.

³⁰⁾ Pečírka Josef narodil se r. 1818, studoval v Praze medicínu a r. 1848 promoval. Byl zvolen za centuriona studentské legie a člena deputace za kulturu medicínskou. Později byl členem Ligy slovanské a zvolen poslancem do českého sněmu, který se ne-sešel. Pečírka záhy věnoval se činnosti literární, hlavně beletristické a byl neobyčejně horlivým spisovatelem, jenž psal i články medicínské a hospodářské. Velkých zásluh získal si spisy pro mládež a širší vrstvy lidové. Tak zejména stal se známým jeho „Národní kalendář“. I pro dějiny literatury české získal si zásluhy tím, že r. 1850 ve Stokholmě objevil staročeskou legendu o sv. Kateřině ze XIII. století. Zemřel r. 1870.

³¹⁾ Horn Uffo, Čechoněmec, nar. roku 1817 v Trutnově, studoval v Praze a záhy jevil literární sklony. Seznal pražské prostředí, nabyt porozumění pro českou historii a jako řada jiných básníků německých vybíral z ní motivy pro některé své práce, psané německy (na př. drama „Horymír“). Jako všichni volněji smýšlející literáti měl velké obtíže s před-březnovou censurou, takže hledal opětovně útočiště v cizině, hlavně v Německu. Při vypuknutí bouří r. 1848 byl náhodou v Praze a stal se členem Národního výboru, kdež uplatňoval se jako přívrženec snah českých a stavěl se dokonce rázně proti obeslání všoněmeckého parlamentu frankfurtského. Přes to však ještě v téže roce přešel do německo-nacionálního tábora, takže na sjezdu Čechoněmců v Teplicích v září téhož roku staví se již politicky proti snahám českým. Roku 1850 bojuje dokonce jako německý dobrovolník v Holštýnsku proti Dánům. Psal básně a dramata, avšak díla jeho netěšila se trvalému úspěchu. Zemřel roku 1860.

Redtenbacher Josef (1810—1870) původem z Horních Rakous, studoval botaniku a chemii, r. 1838 stal se řádným profesorem chemie na universitě pražské. Politicky jinak nevystupoval. Roku 1849 povolán na universitu vídeňskou. Vynikl jako odborný spisovatel.

Rodina Wagnerů nebyla baronská, nýbrž rytířská (Wagner von Wallenstedt) a náležely jí mimo jiné také Smidary.

O dalším životě a osudech sympatického autora dopisu tohoto nepodařilo se nám bohužel nic bližšího vypátrati. A. P. Šlechta v citovaném životopise Karlíkové uvádí jen ještě, že Šebánek byl r. 1848 vysvěcen na kněze a první svou mši četl v Rokycanech. Karlík k počtě její složil zvláštní skladbu. Co se se Šebánkem dále stalo, však nevíme.

OBSAH.

	Str.
Úvod	5
Deník Karlíkův	27
Leden 1848	29
Únor 1848	33
Březen 1848	43
Poznámky	77

Seznam vyobrazení.

Učitel Frant. Karlík v r. 1867	35
Učitel Frant. Karlík v r. 1884	41
Převor tepelský Hugo Karlík	45
Obytný dům uč. Karlíka v Rokycanech	53
Faksimile rukopisu Karlíkova z „Paměti“.	Příloha.
